

HU

Útmutató
az új Brüsszel II
Rendelet
alkalmazásához

www.europa.eu.int/civiljustice

Bevezetés

A szabadság, biztonság és igazságosság térsége az Európai Unióban segíti az emberek mindennapi életét, amikor a jogaikat gyakorolják, és amikor bírósághoz szükséges fordulniuk a jogok érvényesítése érdekében.

2005. március 1.-től a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot, a határozatok elismerését és végrehajtását a Tanács 2201/2003/EK (2003. november 27.) rendelete („az új Brüsszel II rendelet”) szabályozza.

Az Európai Bizottság ezt a Gyakorlati Útmutatót a polgári és kereskedelmi ügyekben működő Európai Igazságügyi Hálózattal konzultálva készítette. Célja, hogy iránymutatást adjon a feleknek, bíróknak, jogászoknak, közjegyzőknek és a központi hatóságoknak. A Gyakorlati Útmutató jogilag nem kötelező, és nem sérti az Európai Bíróságnak vagy a nemzeti bíróságoknak a rendelettel kapcsolatban hozott határozatait.

Remélem, hogy az Útmutató segítséget jelent az Ön számára, és biztosítja ezen összetett és fontos terület jobb megértését.

Üdvözlettel,

Az Európai Bizottság alelnöke
Franco Frattini

TARTALOMJEGYZÉK

	Bevezetés	2. o.
I.	Alkalmazási kör	6. o.
1.	Bevezető rendelkezések és földrajzi hatály	7. o.
	(a) Általános szabály	7. o.
	(b) Átmeneti szabályok	7. o.
2.	Tárgyi hatály	10. o.
2.1.	Mely ügyek tartoznak a rendelet hatálya alá?	10. o.
	(a) A rendelet hatálya alá tartozó ügyek	10. o.
	(b) A rendelet hatálya alól kizárt ügyek	11. o.
2.2.	Mely határozatok tartoznak a rendelet hatálya alá?	12. o.
2.3.	Sürgős esetben a rendelet nem gátolja a bíróságokat abban, hogy ideiglenes intézkedéseket hozzanak, a védelmi intézkedéseket is beleértve	13. o.
II.	Melyik tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal?	14. o.
1.	Általános szabály – a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam	15. o.
2.	Az általános szabály alóli kivételek	16. o.
	(a) A gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradása	16. o.
	(b) Joghatóság a gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben	20. o.
	(c) Megállapodás a joghatóságról	20. o.
	(d) A gyermek jelenléte	21. o.
	(e) Fennmaradó joghatóság	21. o.
III.	Áttétel alkalmasabb bírósághoz	22. o.
1.	Milyen körülmények között lehet egy ügyet áttenni?	24. o.
2.	Milyen eljárást kell alkalmazni?	24. o.
3.	Néhány gyakorlati vonatkozás	25. o.

IV. Mi történik, ha ugyanazt az eljárást két tagállamban is megindítják?	28. o.
V. Hogyan ismerhető el és hajtható végre egy határozat egy másik tagállamban?	30. o.
VI. A láthatási jogra vonatkozó szabályok	32. o.
1. A láthatási jogot a rendelet értelmében közvetlenül ismerik el, és hajtják végre	33. o.
2. Milyen láthatási jogra vonatkozik?	33. o.
3. Melyek az igazolás kibocsátásának feltételei?	33. o.
4. Az eredetileg eljáró bíróság mikor bocsátja ki az igazolást?	34. o.
(a) A láthatási jog határokon átnyúló helyzetet eredményez	34. o.
(b) A láthatási jog nem eredményez határokon átnyúló helyzetet	34. o.
5. Lehet-e jogorvoslattal élni az igazolás ellen?	35. o.
6. Melyek az igazolás joghatásai?	35. o.
7. A végrehajtás helye szerinti tagállam bíróságainak a láthatási jog gyakorlására vonatkozó gyakorlati szabályok megállapítására irányuló hatásköre	35. o.
VII. A gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó szabályok	36. o.
1. Joghatóság	38. o.
2. A gyermek azonnali visszavitelét biztosító szabályok	40. o.
2.1. A bíróság megvizsgálja, hogy a rendelet értelmében vett jogellenes elvitel történt-e	40. o.
2.2. A bíróság mindig elrendeli a gyermek visszavitelét, ha a gyermek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban védelmet élvezhet	40. o.
2.3. A gyermeknek és a kérelmező félnek lehetősége van a meghallgatásra	41. o.
2.4. A bíróság hat héten belül határozatot hoz	41. o.
3. Mi történik, ha a bíróság úgy határoz, hogy a gyermeket nem kell visszavinni?	44. o.
4. Az eredetileg eljáró bíróság rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében hozott döntésre	45. o.
5. Az eredetileg eljáró bíróság előtt folyó eljárás	45. o.
6. A végrehajthatóvá nyilvánítás (<i>exequatur</i>) eltörlése az eredetileg eljáró bíróságnak a gyermek visszavitelét elrendelő határozata vonatkozásában	47. o.
7. A gyermek ismételt elvitele egy másik tagállamba	48. o.

VIII. Végrehajtás	50. o.
IX. A gyermek meghallgatása	52. o.
X. A központi hatóságok és a bíróságok közötti együttműködés	54. o.
XI. A rendelet és a gyermekvédelemről szóló 1996. évi Hágai Egyezmény közötti kapcsolat	56. o.
Melléklet: A házasság felbontására irányuló eljárások az Európai Unióban – A házassági ügyekre vonatkozó szabályok rövid összefoglalása	59. o.
Folyamatábrák	62. o.

I. Alkalmazási kör

1. Bevezető rendelkezések és földrajzi hatály

Mely államokban és mely időponttól kell a rendeletet alkalmazni?

a Általános szabály

72. cikk

A rendeletet 2005. március 1-jétől kell alkalmazni Dánia kivételével az Európai Unió minden tagállamában. A rendeletet alkalmazni kell az Európai Unióhoz 2004. május 1-jén csatlakozott tíz tagállamban is. A rendelet a tagállamokban közvetlenül alkalmazandó, és elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben.

64. cikk

A rendeletet teljes egészében alkalmazni kell a 2005. március 1-jét követően:

- megindult jogi eljárásokra és
- elkészített, illetve nyilvántartásba vett végrehajtható okiratokra és
- a felek által megkötött egyezségekre

[a 64. cikk (1) bekezdése].

b Átmeneti szabályok

A rendelet elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályait – a 2005. március 1-je előtt megindult jogi eljárásokkal kapcsolatban – a határozatok három kategóriájára kell alkalmazni:

- a) a 2005. március 1-jén és azt követően hozott határozatok, melyeket az ezen időpont előtt, de a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után megindult eljárásokban hoztak [a 64. cikk (2) bekezdése];
- b) a 2005. március 1-je előtt hozott határozatok, melyeket a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után megindult eljárásokban hoztak a Brüsszel II Rendelet alkalmazási körébe tartozó ügyekben [a 64. cikk (3) bekezdése];
- c) a 2005. március 1-je előtt, de a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után hozott határozatok, melyeket a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja előtt megindult eljárásokban hoztak [a 64. cikk (4) bekezdése].

A Brüsszel II Rendelet 2001. március 1-jén lépett hatályba.

A 2004. május 1-jén az Európai Unióhoz csatlakozott tíz „új” tagállam tekintetében a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja így 2004. május 1-je.

Az a)–c) kategória alá tartozó határozatokat a rendelet III. fejezetének rendelkezéseivel összhangban bizonyos feltételek mellett ismerik el és hajtják végre:

- a határozatot hozó bíróság a joghatóságát a rendelet, a Brüsszel II Rendelet vagy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam és a végrehajtás helye szerint tagállam között alkalmazandó egyezmény joghatósági szabályainak megfelelő szabályokra alapozta;
- és – a 2005. március 1-je előtt hozott határozatok vonatkozásában – feltéve, hogy azok a házasság felbontásával, különválással, vagy a házasság érvénytelenítésével, illetve e házassági eljárások alkalmával a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségére vonatkoznak.

Meg kell jegyezni, hogy az elismerésről és a végrehajtásról szóló III. fejezetet a határozatokra teljes egészében alkalmazni kell, beleértve az annak 4. szakaszában szereplő új szabályokat is, amelyek a határozatok egyes típusainál eltekintenek a végrehajthatóvá nyilvánítási (*exequatur*) eljárástól (ld. a VI. és a VII. fejezetet).

Példa:

Házasság felbontására irányuló eljárást indítanak A. tagállam bírósága előtt 2002. december 1-jén a Brüsszel II Rendelet szerint. A bíróság ez alkalommal a házastársak közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségének kérdésével is foglalkozik. A bíróság 2004. január 1-jén a felügyeleti jogot az anyának és a láthatási jogot az apának biztosító határozatot hoz. Az anya ezt követően a gyermekekkel B. tagállamba költözik.

1. helyzet: *Ha mind A., mind B. tagállam „régí” tagállam, a 64. cikk (3) bekezdésében szereplő átmeneti szabály lehetővé teszi, hogy – jóllehet a bírósági eljárást 2005. március 1-je előtt indították – az apa kérje, hogy a láthatási jogot a B. tagállamban közvetlenül ismerjék el és hajtják végre a rendelet III. fejezetének 4. szakasza szerinti végrehajthatóvá nyilvánítási (*exequatur*) eljárás szükségessége nélkül.*

2. helyzet: *Ha e két tagállam közül legalább az egyik „új” tagállam, a 64. cikkben szereplő egyik átmeneti szabályt sem lehet alkalmazni, miután a határozatot 2004. január 1-jén, azaz a Brüsszel II Rendeletnek az „új” tagállamok vonatkozásában alkalmazandó hatálybalépése előtt hozták.*

Átmeneti rendelkezések

Az ügy **2005. március 1-je után**

- a) megindított jogi eljárásra vagy
- b) elkészített végrehajtható okiratra vagy
- c) a felek által kötött egyezsége vonatkozik?

IGEN

A rendeletet teljes egészében alkalmazni kell [a 64. cikk (1) bekezdése].

▼ **NEM**

Az ügy a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után megindult eljárásban 2005. március 1-je után hozott határozatra vonatkozik
és

IGEN

A határozatot elismerik, és az végrehajtható a rendelet III. fejezete értelmében [a 64. cikk (2) bekezdése].

▼ **NEM**

A Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után megindult eljárásban a Brüsszel II Rendelet alkalmazási körébe tartozó ügyben 2005. március 1-je előtt hozott határozatra vonatkozik az ügy?

IGEN

A határozatot elismerik, és az végrehajtható a rendelet III. fejezete értelmében [a 64. cikk (3) bekezdése].

▼ **NEM**

A Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja előtt megindult eljárásban a Brüsszel II Rendelet alkalmazási körébe tartozó ügyben 2005. március 1-je előtt, de a Brüsszel II Rendelet hatálybalépésének időpontja után hozott határozatra vonatkozik az ügy
és

IGEN

A határozatot elismerik, és az végrehajtható a rendelet III. fejezete értelmében [a 64. cikk (4) bekezdése].

▼ **NEM**

A rendelet nem alkalmazható.

2. Tárgyi hatály

2.1. Mely ügyek tartoznak a rendelet hatálya alá?

■ A rendelet hatálya alá tartozó ügyek

A rendelet megállapítja a joghatóságra (II. fejezet), az elismerésre és végrehajtásra (III. fejezet), valamint a szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a központi hatóságok közötti együttműködésre (IV. fejezet) vonatkozó szabályokat. A rendelet a gyermek jogellenes elvitelére és a láthatási jogra vonatkozó különös szabályokat is tartalmaz.

- **A rendeletet „a szülői felelősség megállapítására, gyakorlására, átruházására, korlátozására vagy megszüntetésére” vonatkozó valamennyi polgári ügyre alkalmazni kell.**

AZ 1. CIKK (1) BEKEZDÉSÉNEK B) PONTJA, AZ 1. CIKK (2) BEKEZDÉSE ÉS A 2. CIKK (7) BEKEZDÉSE

A „szülői felelősség” kifejezést széles értelemben határozza meg, és az a szülői felelősség gyakorlójának a gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos minden jogára és kötelezettségére kiterjed. Ez nemcsak a felügyeleti jogot és a láthatási jogot foglalja magában, hanem az olyan ügyeket is, mint a gyámság és a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezése vagy intézményi gondozásba helyezése. A szülői felelősség gyakorlója lehet természetes vagy jogi személy. A „szülői felelősséggel” kapcsolatos ügyeknek a rendelet 1. cikke (2) bekezdésében szereplő jegyzéke nem kimerítő, pusztán szemléltető jellegű. A gyermekvédelemről szóló, 1996. évi Hágai Egyezményről (*ld. XI. fejezet*) ellentétben a rendelet nem határozza meg a hatálya alá tartozó gyermekek maximális életkorát, hanem ezt a kérdést a nemzeti jogra hagyja. Jóllehet a szülői felelősséggel

kapcsolatos határozatok a legtöbb esetben 18 év alatti kiskorúakra vonatkoznak, a 18 év alatti személyek a nemzeti jog szerint – különösen házasságkötés esetén – nagykorúvá válhatnak. Az e személyek vonatkozásában hozott határozatok elvileg nem minősülnek „szülői felelősséggel” kapcsolatos ügyeknek, és ebből következően a rendelet alkalmazási körén kívül esnek.

- **A rendeletet „polgári ügyekben” kell alkalmazni.**

AZ 1. CIKK (1) ÉS (2) BEKEZDÉSE, VALAMINT A (7) PREAMBULUMBEKEZDÉS

A rendeletet „polgári ügyekben” kell alkalmazni. A rendelet alkalmazásában a „polgári ügyek” fogalmát tágan határozták meg, és az kiterjed az 1. cikk (2) bekezdésében felsorolt minden ügyre. Amennyiben egy meghatározott, a szülői felelősséggel kapcsolatos ügy – például a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezése vagy intézményi gondozásba helyezése – a nemzeti jog szerint „közjogi” intézkedés, a rendeletet alkalmazni kell.

- **A rendeletet alkalmazni kell a gyermek vagyonával kapcsolatos védelmi intézkedésekre.**

AZ 1. CIKK (2) BEKEZDÉSÉNEK C) ÉS E) PONTJA, VALAMINT A (9) PREAMBULUMBEKEZDÉS

Amennyiben egy gyermek vagyonnal rendelkezik, szükséges lehet bizonyos védelmi intézkedések meghozatala, pl. a vagyonnal kapcsolatban a gyermeket segítő és képviselő személy vagy szerv kijelölése. A rendeletet minden olyan védelmi intézkedésre alkalmazni kell, amelyek a vagyon kezeléséhez vagy értékesítéséhez szükségesek lehetnek. Az ilyen intézkedések akkor válhatnak szükségessé, ha például a gyermek szülei vitában állnak az ilyen kérdéssel kapcsolatban.

Ezzel ellenkezőleg a gyermek vagyonával kapcsolatos, de a gyermek védelmére nem vonatkozó intézkedések nem a rendelet, hanem a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet („az Brüsszel I Rendelet”) hatálya alá tartoznak. Az adott esetben a bírónak kell értékelnie, hogy egy, a gyermek vagyonával kapcsolatos intézkedés a gyermek védelmére vonatkozik-e vagy sem. Míg a rendeletet a védelmi intézkedésekre alkalmazni kell, azonban nem kell alkalmazni a gyermekek által elkövetett bűncselekmények következményeként megített intézkedésekre [(10) preambulumbekzdés].

b A rendelet hatálya alól kizárt ügyek

Az 1. cikk (3) bekezdése és a (10) preambulumbekzdés

Az 1. cikk (3) bekezdése felsorolja azokat az ügyeket, amelyek nem tartoznak a rendelet hatálya alá, annak ellenére, hogy ezen ügyek szorosan kapcsolódhatnak a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekhez (pl. örökbefogadás, nagykorúvá válás, a gyermek családi neve és utónevei).

(11) preambulumbekzdés

> A rendelet nem alkalmazható a tartási kötelezettségekre.

A tartási kötelezettségekkel és a szülői felelősséggel gyakran ugyanazon bírósági eljárás során foglalkoznak. A tartási kötelezettségek azonban nem tartoznak a rendelet hatálya alá, mivel azokat az Brüsszel I Rendelet már szabályozza. A rendelet szerint illetékes bíróság ennek ellenére általánosságban joghatósággal fog rendelkezni a tartással kapcsolatos kérdések rendezésére is az

Brüsszel I Rendelet 5. cikkének (2) bekezdése szerint. Ez a rendelkezés lehetővé teszi a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyben illetékes bíróság számára, hogy a tartással kapcsolatban is határozzon, ha a kérdés a szülői felelősséggel kapcsolatos mellékkérdés. Noha a két kérdéssel ugyanazon eljárás keretében foglalkoznának, az ennek eredményeként hozott határozatot más szabályok szerint ismernék el, és hajtánák végre. A határozat tartással kapcsolatos részét az Brüsszel I Rendelet szabályai szerint ismernék el és hajtánák végre egy másik tagállamban, míg a határozat szülői felelősségre vonatkozó részét az új Brüsszel II Rendelet szabályai szerint ismernék el és hajtánák végre.

2.2. Mely határozatok tartoznak a rendelet hatálya alá?

- **A rendeletet a szülői felelősségre vonatkozó minden határozatra alkalmazni kell.**

AZ 1. CIKK (1) BEKEZDÉSÉNEK B) PONTJA ÉS AZ (5) PREAMBULUMBELI BEKEZDÉS

A Brüsszel II Rendelettel ellentétben ez a rendelet a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben valamely tagállam bírósága által hozott minden határozatra vonatkozik.

A Brüsszel II Rendeletet a szülői felelősségre vonatkozó határozatokra csak abban a mértékben kellett alkalmazni, amennyiben azokat házassági jogi eljárással összefüggésben hozták, és azok a házastársak közös gyermekeire vonatkoztak. Az egyenlő bánásmód valamennyi gyermek számára történő biztosítása érdekében azonban a rendelet hatálya kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó valamennyi határozatra, függetlenül attól, hogy a szülők házasok-e vagy házasok voltak-e, és attól, hogy az eljárásban részt vevő felek mindketten a szóban forgó gyermek biológiai szülei-e vagy sem.

- **A rendelet nem korlátozódik a bírósági határozatokra.**

A 2. CIKK (1) ÉS (4) BEKEZDÉSE

A rendelet kiterjed a bírósági határozatokra, függetlenül a határozat elnevezésétől (ítélet, végzés, határozat stb.). Azonban a rendelet nem korlátozódik a bíróságok által hozott határozatokra, hanem a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben hatáskörrel rendelkező hatóságok által hozott határozatokra is alkalmazni kell (pl. szociális hatóságok).

- **A rendeletet alkalmazni kell a „végrehajtható okiratokra”.**

46. CIKK

A rendeletet mindezen túlmenően az alaki követelményeknek megfelelően „végrehajtható okiratként” elkészített vagy nyilvántartásba vett és az elkészítésük vagy nyilvántartásba vételük helye szerinti tagállamban végrehajtható okiratokra is alkalmazni kell. Az ilyen okiratok – amelyeket egy másik tagállamban a határozattal azonos feltételek mellett kell elismerni és végrehajthatónak nyilvánítani – magukban foglalják például a közjegyzők által elkészített okiratokat is.

- **A rendeletet a felek által megkötött egyezségekre is alkalmazni kell.**

46. CIKK

A rendelet újító vonása, hogy azt a felek által megkötött egyezségekre is alkalmazni kell, feltéve, hogy azok a megkötésük helye szerinti tagállamban végrehajthatóak. A cél az, hogy ösztönözzék a feleket, hogy a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben a bíróságon kívül egyezsége jussanak. Ennélfogva tehát egy egyezséget más tagállamokban a határozattal azonos feltételek mellett kell elismerni és végrehajtani, feltéve, hogy az egyezés a megkötése helye szerinti tagállamban végrehajtható, függetlenül attól, hogy az a felek között létrejött magánegyezség-e, vagy azt hatóság előtt kötötték-e.

2.3. Sürgős esetben a rendelet nem gátolja a bíróságokat abban, hogy ideiglenes intézkedéseket hozzanak, a védelmi intézkedéseket is beleértve.

20. CIKK

A 20. cikk lehetővé teszi a bíróság számára, hogy nemzeti jogával összhangban ideiglenes intézkedéseket – beleértve a védelmi intézkedéseket is – hozzon a területén tartózkodó gyermek tekintetében, akkor is, ha más tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében. Az intézkedést a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben (a 2. cikk 1. pontja) hatáskörrel rendelkező bíróság vagy hatóság hozhatja meg. Tehát például jóléti vagy ifjúsági hatóság a nemzeti jog szerint rendelkezhet ideiglenes intézkedések meghozatalára vonatkozó hatáskörrel. A 20. cikk nem joghatóságot átruházó szabály. Ebből következően az ideiglenes intézkedések hatálya megszűnik, ha a joghatósággal rendelkező bíróság meghozta az általa megfelelőnek tartott intézkedéseket.

Példa:

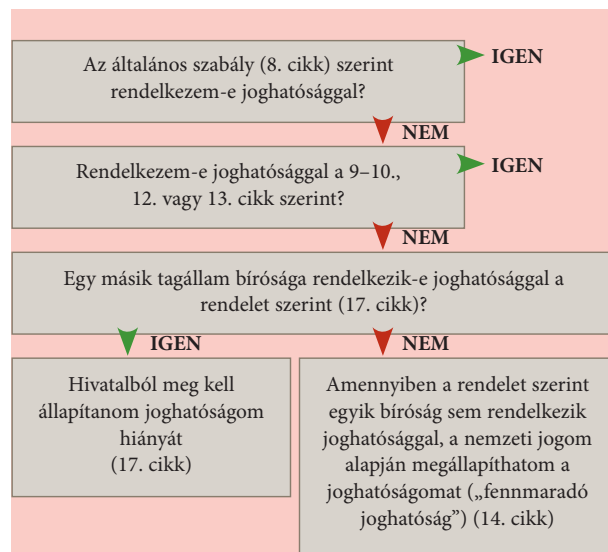
Egy család a nyári szabadság idején autóval utazik A. tagállamból B. tagállamba. Amint megérkeznek B. tagállamba, közlekedési balesetet szenvednek, amelyben mindannyian megsérülnek. A gyermek csak enyhén sérült meg, de mindkét szülőt kómás állapotban szállítják kórházba. A B. tagállam hatóságainak – a B. tagállamban rokonokkal nem rendelkező gyermek védelme érdekében – sürgősen ideiglenes intézkedéseket kell tenniük. Az a tény, hogy a rendelet értelmében A. tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az ügy érdemére vonatkozóan, nem gátolja B. tagállam bíróságait vagy hatáskörrel rendelkező hatóságait, hogy ideiglenesen a gyermek védelme érdekében intézkedéseket hozzanak. Ezen intézkedéseket nem lehet tovább alkalmazni, ha A. tagállam bíróságai határozatot hoztak.

II. Melyik tagállam bírósági rendelkezéssel joghatósággal?

A 8–14. cikkben felsorolt joghatósági szabályok a joghatósági okok teljes rendszerét hozzák létre annak meghatározása érdekében, hogy melyik tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal. A rendelet pusztán azt a tagállamot határozza meg, amelynek bíróságai joghatósággal rendelkeznek, de nem határozza meg, hogy e tagállamon belül melyik bíróság az illetékes. Ezt a kérdést a hazai eljárási jog dönti el (ld. Európai Igazságügyi Hálózat ⁽¹⁾ és Igazságügyi Atlasz ⁽²⁾).

A szülői felelősséggel kapcsolatos kérelemmel megkeresett bíróságnak a következő elemzést kell elvégeznie:

1. Általános szabály – a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam

8. CIKK

A rendelet alapelve, hogy a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek vonatkozásában a legmegfelelőbb fórum a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam megfelelő bírósága. A nemzetközi jogi aktusokban egyre gyakrabban használt „szokásos tartózkodási hely” fogalmát a rendelet nem határozza meg, azt az adott ügyben a ténybeli elemek alapján a bíró határozza meg. A fogalom jelentését a rendelet céljainak megfelelően kell értelmezni.

Hangsúlyozni kell, hogy a „szokásos tartózkodási hely” fogalmát nem valamely nemzeti jogi, hanem a közösségi jog szerinti „autonóm” fogalomként kell értelmezni. Ha a gyermek az egyik tagállamból valamely másikba költözik, a szokásos tartózkodási hely új tagállamban való megszerzésének, főszabály szerint együtt kell járnia a korábbi tagállamban való szokásos tartózkodási hely „ elvesztésével”. Az adott ügy bíró általi megítélése magában foglalja azt, hogy noha a „szokásos” melléknév bizonyos időtartamot kíván jelezni, nem szabad kizárni annak lehetőségét, hogy a gyermek – az adott eset ténybeli elemeitől függően – valamely tagállamban már megérkezése napján szokásos tartózkodási helyet szerezhesen.

A joghatóság kérdéséről akkor határoznak, amikor a bíróságot megkeresik. Ha egy illetékes bíróságot kerestek meg, az – elvben – akkor is megtartja a joghatóságát, ha a gyermek a bírósági eljárás során más tagállamban létesít szokásos tartózkodási helyet („*perpetuatio fori*” elve). A gyermek szokásos tartózkodási helyében az eljárás folyamán bekövetkezett változás ennél fogva önmagában nem jelent a joghatóságban beálló változást.

(1) <http://www.europa.eu.int/civiljustice>

(2) http://www.europa.com/justice_home/judicialatlascivil

Ennek ellenére a 15. cikk – a gyermek érdekében és bizonyos feltételek mellett – az ügynek azon tagállam bíróságához való lehetséges áttételéről rendelkezik, amely tagállamba a gyermek költözött *(ld. III. fejezet)*. Ha a gyermek szokásos tartózkodási helye jogellenes elvitel vagy visszatartás eredményeként változik meg, a joghatóság csak nagyon szigorú feltételek mellett változhat meg *(ld. VII. fejezet)*.

2. Az általános szabály alóli kivételek

A 9., 10., 12. és 13. cikk az általános szabály alóli kivételeket állapítja meg, azaz amikor joghatósággal rendelkezhetnek azon tagállam bíróságai, ahol a gyermeknek nincs szokásos tartózkodási helye.

a) A gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradása

9. cikk

Amikor egy gyermek az egyik tagállamból a másikba költözik, gyakran válik szükségessé a láthatási jog vagy más kapcsolattartási szabályok felülvizsgálata annak érdekében, hogy ezeket az új körülményekhez igazítsák. A 9. cikk olyan újító szabály, ami arra ösztönzi a szülői felelősséget gyakorlókat, hogy a láthatási jog szükséges módosításaiban még a költözés előtt egyezzenek meg, és – ha ez lehetetlennek bizonyul – a vita rendezése érdekében az illetékes bíróságot megkeressék. A 9. cikk semmilyen módon nem akadályoz meg senkit abban, hogy az Európai Közösségen belül költözködjön, de biztosítékot nyújt arra vonatkozóan, hogy annak a személynek, aki nem gyakorolhatja ugyanúgy a láthatási jogot, mint korábban, ne kelljen az új tagállam bíróságait megkeresni, hanem a költözést követő három hónapos határidőn belül kérheti a láthatási jog megfelelő módosítását annál a bíróságnál, amelyik arról határozott. Az új tagállam bíróságai ezen időszak alatt

nem rendelkeznek joghatósággal a láthatási joggal kapcsolatos ügyekben.

A 9. cikkre a következő feltételek vonatkoznak:

- Az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságainak kellett meghozniuk a láthatási jogra vonatkozó határozatot.

A 9. cikket csak abban az esetben kell alkalmazni, amikor a láthatási jog gyakorlója meg kíván változtatni egy, a láthatási jogra vonatkozó korábbi határozatot. Ha az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságai nem hoztak láthatási jogra vonatkozó határozatot, a 9. cikk nem alkalmazható, hanem a joghatóságra vonatkozó többi szabályt kell alkalmazni. Így tehát a 8. cikk szerint, amint a gyermek szokásos tartózkodási helyet létesít az új tagállamban, ezen állam bíróságai rendelkeznek joghatósággal a láthatási joggal kapcsolatos ügyekben.

- Csak a „jogszerű” költözésekre alkalmazható.

Meg kell határozni, hogy – bármilyen bírósági határozat vagy az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban alkalmazott jog (beleértve annak a nemzetközi magánjogra vonatkozó szabályait is) szerint – a szülői felelősség gyakorlója számára megengedett-e, hogy a gyermekkel egy másik tagállamba költözzön a szülői felelősség másik gyakorlójának beleegyezése nélkül. Ha az elvitel jogellenes, a 9. cikket nem lehet alkalmazni, hanem a 10. cikket kell alkalmazni *(ld.*

VII. fejezet). Másrészt pedig, ha a gyermek szokásos tartózkodási helyének megváltoztatására irányuló egyoldalú döntés jogszerű, a 9. cikket kell alkalmazni, amennyiben az alábbiakban meghatározott feltételek teljesülnek.

■ **Csak a gyermek elköltözését követő három hónapos időszak során alkalmazható.**

A három hónapos időszakot attól az időponttól kell számítani, amikor a gyermek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamból fizikailag elköltözött. A költözés időpontját nem szabad összekeverni azzal az időponttal, amikor a gyermek az új tagállamban szokásos tartózkodási helyet szerez. Ha az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságát a költözés időpontjától számított három hónapos időszak lejártát követően keresik meg, akkor az a 9. cikk alapján nem rendelkezik joghatósággal.

■ **A gyermeknek szokásos tartózkodási helyet kellett szereznie az új tagállamban a három hónapos időszak során.**

A 9. cikk csak akkor alkalmazható, ha a gyermek a három hónapos időszak során az új tagállamban szokásos tartózkodási helyet szerzett. Ha a gyermek ezen időszak során nem szerzett szokásos tartózkodási helyet, az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságai – elvben – a 8. cikk értelmében fenntartják joghatóságukat.

■ **A láthatási jog gyakorlójának még mindig szokásos tartózkodási hellyel kell rendelkeznie az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban.**

Ha a láthatási jog gyakorlója már nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban, a 9. cikk nem alkalmazható, hanem az új tagállam bíróságai szereznek joghatóságot, amint a gyermek ott szokásos tartózkodási helyet szerzett.

■ **A láthatási jog gyakorlója nem fogadhatja el a joghatóság megváltozását.**

Mivel e rendelkezés célja annak biztosítása, hogy a láthatási jog gyakorlója a saját tagállamának bíróságát kereshesse meg, a 9. cikk nem alkalmazható, ha a láthatási jog gyakorlója kész elfogadni, hogy az új tagállam bíróságai rendelkezzenek joghatósággal. Ezért, ha a láthatási jog gyakorlója részt vesz a láthatási jogra vonatkozóan az új tagállam bírósága előtt folyó eljárásban anélkül, hogy vitatná e bíróság joghatóságát, a 9. cikk nem alkalmazható, és az új tagállam bírósága szerez joghatóságot [(2) bekezdés]. Hasonlóképpen a 9. cikk nem gátolja a láthatási jog gyakorlóját, hogy a láthatási joggal kapcsolatos kérdés felülvizsgálata miatt az új tagállam bíróságait megkeresse.

- **Nem gátolja az új tagállam bíróságait, hogy a láthatási jogon kívüli más ügyekben döntsenek.**

A 9. cikk csak a láthatási jogról való döntéssel kapcsolatos joghatóságot szabályozza, de nem alkalmazható a szülői felelősséggel kapcsolatos más ügyekben, pl. a felügyelet jog esetében. A 9. cikk ezért nem gátolja abban a szülői felelősség azon gyakorlóját, aki a gyermekkel együtt egy másik tagállamba költözött, hogy a költözést követő három hónapos időszak során a felügyeleti joggal kapcsolatos kérdésben e tagállam bíróságait megkeresse.

A gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradása

9. CIKK

Kibocsátottak-e azon tagállam bíróságai láthatási jogra vonatkozó határozatot, amely tagállamból a gyermek elköltözött („eredeti eljárás helye szerinti tagállam”)?

▼ IGEN

NEM

A 9. cikk nem alkalmazható, hanem a 8. cikk értelmében a másik tagállam bíróságai szerzik meg a joghatóságot, amint a gyermek ott szokásos tartózkodási helyet szerez.

Jogszerűen költözött-e a gyermek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamból a másik tagállamba („az új tagállam”)?

▼ IGEN

NEM

Ha az elvitel jogellenes, a 9. cikk nem alkalmazható. Ehelyett a gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Szerzett-e a gyermek szokásos tartózkodási helyet az új tagállamban a három hónapos időszak alatt?

▼ IGEN

NEM

A 9. cikk nem alkalmazható. Ha a gyermek 3 hónap után még mindig az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, a 8. cikk értelmében e tagállam bíróságai fenntartják joghatóságukat.

A láthatási jog gyakorlója még mindig az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban rendelkezik-e szokásos tartózkodási hellyel ?

▼ IGEN

NEM

A 9. cikk nem alkalmazható.

Részt vett-e a láthatási jog gyakorlója az új tagállam bíróságai előtt folyó eljárásban joghatóságuk vitatása nélkül?

▼ IGEN

NEM

A 9. cikket kell alkalmazni.

▼ IGEN A 9. cikk nem alkalmazható.

b Joghatóság a gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben

10. CIKK

A gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben a joghatóságra a különös szabály az irányadó (ld. VII. fejezet).

c Megállapodás a joghatóságról

12. CIKK

A rendelet bevezeti azon tagállam bírósága megkeresésének korlátozott lehetőségét, amelyben nincs a gyermeknek szokásos tartózkodási helye, vagy azért, mert az ügy a házasság felbontására irányuló, folyamatban levő eljárással kapcsolatos, vagy mert a gyermeket szoros kötelék fűzi a tagállamhoz.

A 12. cikk két különböző esetet fed le:

1. eset:

A házasság felbontását tárgyaló bíróság joghatósága a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben

A 12. CIKK (1) ÉS (2) BEKEZDÉSE

Ha egy tagállamban házasság felbontására irányuló eljárás folyik, ezen állam bíróságai joghatósággal rendelkeznek a házasság felbontásához kapcsolódó, szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben akkor is, ha az érintett gyermek nem rendelkezik ebben a tagállamban szokásos tartózkodási hellyel. Ezt alkalmazni kell függetlenül attól, hogy a gyermek mindkét házastárs közös gyermeke-e.

A házasság felbontását tárgyaló bíróság a következő feltételek teljesülése esetén rendelkezik joghatósággal:

- Legalább az egyik házastárs a gyermekkel kapcsolatos szülői felelősséget gyakorol.
- A bírónak meg kell állapítania, hogy a bíróság megkeresésének időpontjában a szülői felelősség gyakorló – kifejezetten vagy más egyértelmű módon – elfogadták a házasság felbontását tárgyaló bíróság joghatóságát.
- Ezen bíróság joghatósága szolgálja legjobban a gyermek érdekeit.

A házasság felbontását tárgyaló bíróság joghatósága azonnal megszűnik, amint:

- a házasságot felbontó határozat jogerőre emelkedik, vagy
- a házasságot felbontó határozat jogerőre emelkedésének

időpontjában még folyamatban lévő, a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban hozott határozat jogerőre emelkedik, vagy

- a házasság felbontására irányuló eljárás és a szülői felelősségre vonatkozó eljárás más okból befejeződik (pl. a házasság felbontására és a szülői felelősségre vonatkozó kérelmeket visszavonják).

A rendelet szerzőinek nem állt szándékában különbséget tenni az angol nyelvű változatban szereplő „superior interests of the child” (a gyermek érdekeit legjobban szolgálja) [a 12. cikk (1) bekezdésének b) pontja] és „best interests of the child” [a 12. cikk (3) bekezdésének b) pontja] kifejezések között. A rendelet más nyelvű változatai mindkét bekezdésben azonos szövegezést alkalmaznak.

2. eset:

Egy olyan tagállam bíróságának joghatósága, amelyhez a gyermeket szoros kötelék fűzi

A 12. CIKK (3) BEKEZDÉSE

Amennyiben nincs folyamatban házasság felbontására irányuló eljárás, a tagállam bíróságai joghatósággal rendelkezhetnek a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben akkor is, ha a gyermek nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel abban a tagállamban, feltéve, hogy a következő feltételek teljesülnek:

- A gyermeket szoros kötelék fűzi az adott tagállamhoz, különösen, ha a szülői felelősség gyakorlóinak egyike ott szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy a gyermek az adott állam állampolgára. E feltételek nem kizárólagosak, és a kötelék más kritériumokra is alapozható.

- Az eljárás valamennyi részes fele kifejezetten vagy egyéb egyértelmű módon elfogadta a bíróságok joghatóságát a bíróság megkeresésének időpontjában (vö. az 1. helyzetben szereplő azonos követelménnyel).
- A joghatóság a gyermek érdekeit legjobban szolgálja [mint a fenti 12. cikk (1) bekezdésében].

A 12. cikk (4) bekezdése meghatározza, hogy az e cikk szerinti joghatóságot milyen körülmények esetén kell úgy tekinteni, hogy „a gyermek érdekeit legjobban szolgálja”, amennyiben a gyermek egy olyan harmadik államban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely nem szerződő fele a gyermekvédelemről szóló 1996. évi Hágai Egyezménynek (*ld. XI. fejezet*).

d A gyermek jelenléte

13. CIKK

Ha lehetetlennek bizonyul a gyermek szokásos tartózkodási helyének meghatározása, és a 12. cikk nem alkalmazható, a 13. cikk lehetővé teszi egy tagállam bírāja számára, hogy a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben olyan gyermekek tekintetében határozzon, akik abban a tagállamban jelen vannak.

e Fennmaradó joghatóság

14. CIKK

Ha a 8–13. cikk alapján egyik bíróság sem rendelkezik joghatósággal, a bíróság a joghatóságát a nemzetközi magánjogra vonatkozó saját nemzeti szabályaira alapíthatja. Az ilyen határozatokat a többi tagállamban a rendelet szabályai szerint kell elismerni és végrehajthatónak nyilvánítani.

III. Áttétel alkalmasabb bírósághoz

15. CIKK

A rendelet tartalmaz egy újjító szabályt, amely – kivételes esetben – lehetővé teszi, hogy a megkeresett bíróság egy másik tagállam bíróságához tegye át az ügyet, ha ez utóbbi alkalmasabb az ügy tárgyalására. A bíróság átteheti az **egész ügyet** vagy **annak egy meghatározott részét**.

Az általános szabály értelmében annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, ahol a gyermeknek a bíróság megkeresésekor a szokásos tartózkodási helye van (8. cikk). Ennélfogva a joghatóság nem változik meg automatikusan abban az esetben, ha a gyermek egy másik tagállamban szerez szokásos tartózkodási helyet a bírósági eljárás alatt.

Ennek ellenére – kivételesen – lehetnek olyan körülmények, amikor nem a megkeresett bíróság („az eredetileg eljáró bíróság”) a legalkalmasabb az ügy tárgyalására. A 15. cikk ilyen körülmények esetén lehetővé teszi, hogy az eredetileg eljáró bíróság áttegye az ügyet egy másik tagállam bíróságához, feltéve, hogy ez a gyermek érdekeit a legjobban szolgálja.

Ha egy ügyet egy másik tagállam bíróságához áttették, az már nem tehető át egy harmadik bírósághoz [(13) preambulumbekzdés].

1. Milyen körülmények között lehet egy ügyet áttenni?

Az áttétel a következő feltételektől függ:

A gyermeket „szoros köteléknek” kell fűznie a másik tagállamhoz. A 15. cikk (3) bekezdése felsorolja azt az öt esetet, amikor a rendelet értelmében ilyen kötelék fennáll:

- ott a gyermek szokásos tartózkodási helyet szerzett azt követően, hogy az eredetileg eljáró bíróságot megkeresték; vagy
- a másik tagállam a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye; vagy
- a gyermek állampolgársága szerinti hely; vagy
- a szülői felelősség gyakorlójának szokásos tartózkodási helye; vagy
- a gyermek vagyona e másik tagállamban található, és az ügy a gyermek védelmét szolgáló intézkedésekre vonatkozik e vagyon kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatban.

Ezen túlmenően mindkét bíróságnak biztosnak kell lennie abban, hogy az áttétel a gyermek érdekeit legjobban szolgálja. A bírának együtt kell működniük, hogy ezt „az ügy sajátos körülményei” alapján megítéljék.

Az áttételre sor kerülhet:

- az egyik fél kérelmére, vagy
- a bíróság hivatalból indítványára, ha azt legalább az egyik fél elfogadja, vagy
- egy másik olyan tagállam bíróságától származó kérelem esetén, ha azt legalább az egyik fél elfogadja.

2. Milyen eljárást kell alkalmazni?

Azon bíróságnak, amelytől az áttételt kérték, vagy amelyik az ügyet hivatalból akarja áttenni, két lehetősége van:

- **felfüggesztheti az ügyet, és felkérheti a feleket arra, hogy terjesszenek kérelmet a másik tagállam bírósága elé, vagy**
- **közvetlenül felkérheti a másik tagállam bíróságát arra, hogy vegye át az ügyet.**

Az előbbi esetben az eredetileg eljáró bíróság határidőt állapít meg, amelyen belül a feleknek a másik tagállam bíróságait meg kell keresniük. Ha a felek nem keresik meg a másik bíróságot a kitűzött határidőn belül, az ügyet nem teszik át, és az eredetileg eljáró bíróság folytatja a joghatóság gyakorlását. A rendelet nem ír elő meghatározott határidőt, de ennek eléggé rövidnek kell lennie annak biztosítására, hogy az áttétel – a gyermek és a felek hátrányára – ne eredményezzen szükségtelen késedelmet. Az a bíróság, amely az áttételre irányuló kérelmet kapta, a megkereséstől számított hat héten belül határoz arról, hogy az áttételt elfogadja-e vagy sem. A lényeges kérdésnek annak kell lennie, hogy – az adott ügyben

– az áttétel a gyermek érdekeit a legjobban szolgálná-e. A központi hatóságok fontos szerepet játszhatnak azért, hogy a bírák számára a másik tagállamban fennálló helyzetre vonatkozóan információkat nyújtanak. Az értékelésnek a kölcsönös bizalom elvén kell alapulnia, valamint azon a vélelmen, hogy minden tagállam bírósága elvben illetékes az ügy elbírálására.

Ha a második bíróság megállapítja joghatóságának hiányát, vagy a megkereséstől számított hat héten belül nem fogadja el a joghatóságot, a joghatóságot az eredetileg eljáró bíróság megtartja, és azt gyakorolnia is kell.

3. Néhány gyakorlati vonatkozás

> Hogyan tudja az ügyet áttenni kívánó bíró megállapítani, hogy a másik tagállam mely bírósága illetékes?

A másik tagállam illetékes bíróságának meghatározásához az Európai Igazságügyi Atlasz Polgári Ügyekben használható. Az Igazságügyi Atlasz a különböző bíróságok kapcsolattartási adataival (név, telefonszám, e-mail-cím stb.) együtt azonosítja a különböző tagállamok területileg illetékes bíróságait (ld. Igazságügyi Atlasz ⁽¹⁾). A rendelet értelmében kijelölt központi hatóságok szintén segítséget nyújthatnak a bíráknak a másik tagállam illetékes bíróságának meghatározásában (ld. X. fejezet).

> Hogyan kell a bíráknak kommunikálniuk?

A 15. cikk előírja, hogy az áttétel alkalmazásában a bíróságok közvetlenül vagy központi hatóságokon keresztül együttműködnek. Az érintett bírák számára különösen hasznos lehet az annak értékelése érdekében folytatott kommunikáció, hogy az adott ügyben az áttételre vonatkozó követelmények teljesülnek-e, és különösen, hogy az áttétel a gyermek érdekeit legjobban szolgálná-e. Ha a két bíró beszél és/vagy megért egy közös nyelvet, gond nélkül akár közvetlenül telefonon, akár e-mailben kapcsolatba kellene lépniük egymással. A modern technológia más eszközei – pl. konferenciahívás – is hasznosak lehetnek. Ha nyelvi problémák vannak, a bírák igénybe vehetnek tolmácsot. A központi hatóságok szintén alkalmasak a bírák segítésére.

(1) http://www.europa/comm/justice_home/judicialatlascivil

A bírák folyamatosan kívánják tájékoztatni a feleket és jogi tanácsadóikat, de a bírák maguk fogják meghatározni, hogy az adott ügyel összefüggésben milyen eljárások és biztosítékok a megfelelőek.

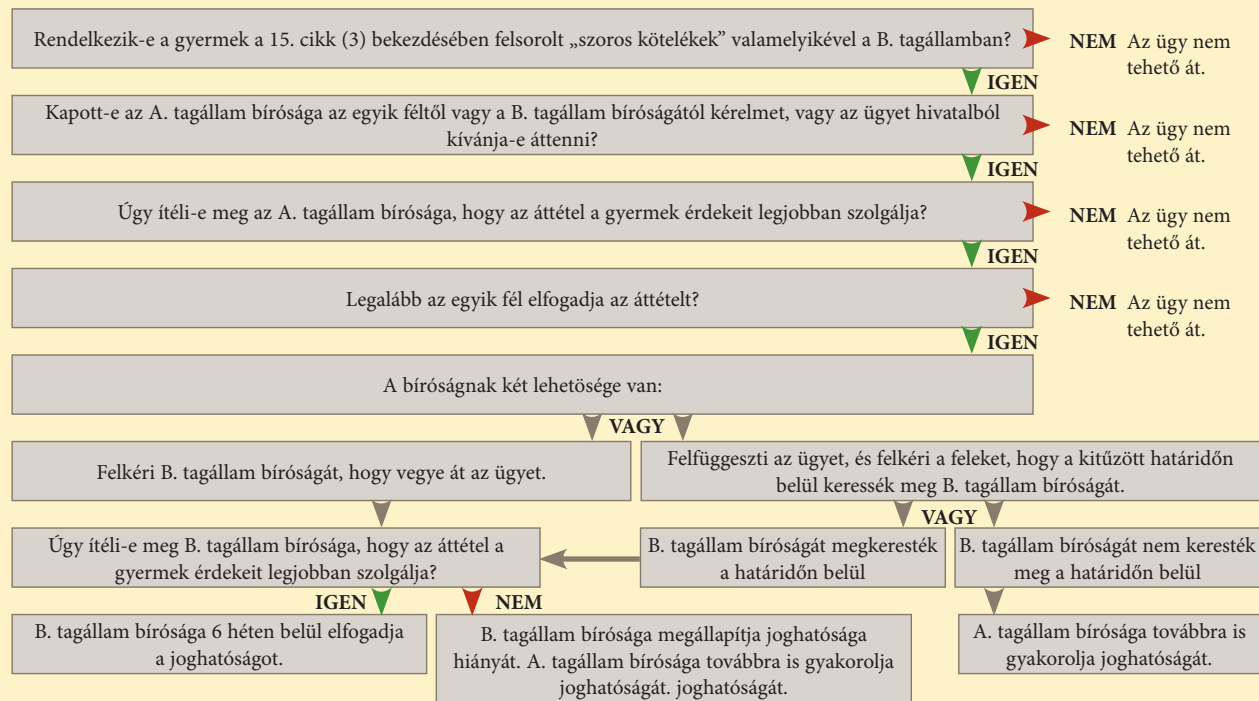
A bíróságok a központi hatóságokon keresztül is együttműködhetnek.

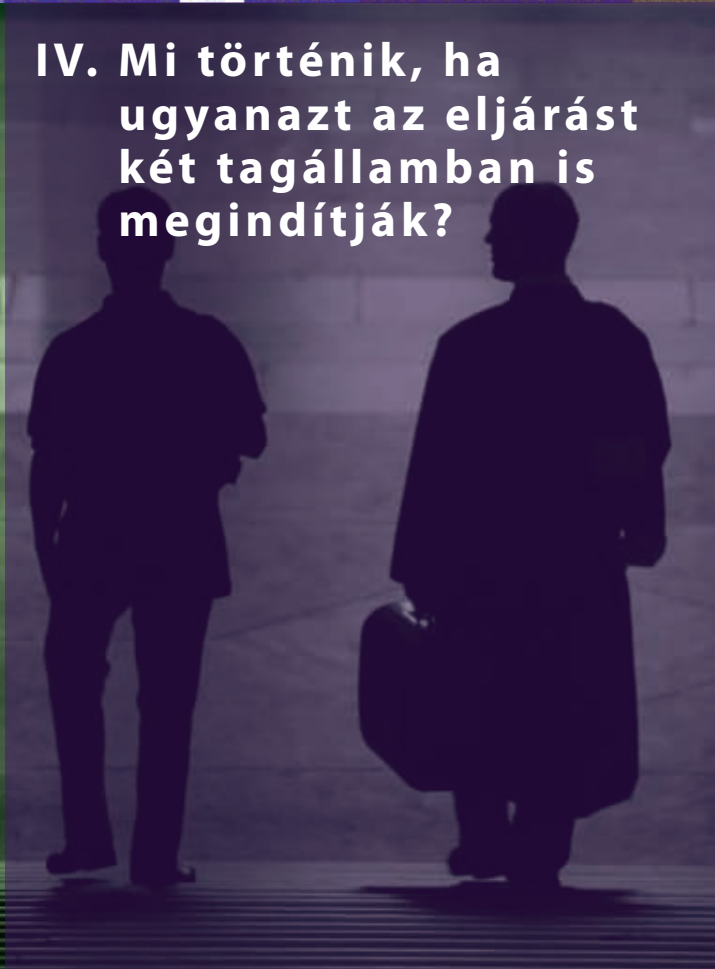
➤ **Ki felelős az iratok lefordításáért?**

A 15. cikk nem foglalkozik a fordítás kérdésével. A bírának kell megpróbálniuk az adott ügy körülményeinek és szükségleteinek megfelelő gyakorlati megoldást megtalálni. A megkeresett állam eljárási jogára is figyelemmel, a fordítástól el lehet tekinteni, ha az ügyet olyan bíróhoz teszik át, aki érti az ügyben használt nyelvet. Ha a fordítás szükségesnek bizonyul, annak a legszükségesebb iratokra kell korlátozódnia. A központi hatóságok informális fordítások rendelkezésre bocsátásával is segíthetnek (*ld. X. fejezet*).

Áttétel alkalmasabb bírósághoz

Ha egy tagállam („A. tagállam”) bíróságát egy ügygel a rendelet 8–14. cikke alapján megkeresték, az – kivételes esetben – átteheti az ügyet egy másik tagállam („B. tagállam”) bíróságához, ha teljesülnek a következő feltételek:

IV. Mi történik, ha ugyanazt az eljárást két tagállamban is megindítják?

19. CIKK (2) BEKEZDÉS

Megtörténhet, hogy a felek azonos jogalpból származó, ugyanarra a gyermekre vonatkozó szülői felelősséggel kapcsolatos eljárást indítanak különböző tagállamokban. Ez párhuzamos cselekményeket, és ebből következően az ugyanazon kérdésben hozott összeegyeztethetetlen határozatokat eredményezhet.

A 19. cikk (2) bekezdése azt a helyzetet szabályozza, amikor

- **ugyanarra a gyermekre vonatkozó és**
- **azonos jogalpból származó**

szülői felelősséggel kapcsolatos eljárást indítanak különböző tagállamokban.

Ebben a helyzetben a 19. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy – elvben – az elsőként megkeresett bíróság illetékes. A később megkeresett bíróság felfüggeszti az eljárást, és megvárja, míg a másik bíróság megállapítja, hogy rendelkezik-e joghatósággal. Ha az első bíróság megállapítja joghatóságát, a másik bíróságnak meg kell állapítania joghatósága hiányát. A második bíróság csak akkor folytathatja az eljárást, ha az első bíróság arra a következtetésre jut, hogy nem rendelkezik joghatósággal, vagy ha az első bíróság úgy határoz, hogy az ügyet a 15. cikk szerint átteszi.

Kívánatos, hogy a perfüggőség (*lis pendens*) mechanizmusát a szülői felelősséggel kapcsolatos eljárásokban ritkán használják, mivel a gyermek általában csak egy tagállamban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely tagállam bíróságai az általános joghatósági szabály szerint joghatósággal rendelkeznek (8. cikk).

A rendelet az esetleges joghatósági összeütközések elkerülésére – az ügy áttételének lehetővé tételével – egy másik módot is biztosít. Ennélfogva a 15. cikk lehetővé teszi a bíróság számára, hogy – kivételes esetben és meghatározott körülmények esetén – az ügyet vagy annak egy részét másik bírósághoz tegye át (*ld. III. fejezet*).

**V. Hogyan
ismerhető el és
hajtható végre
egy határozat
egy másik
tagállamban?**

21. és 23–39. cikk

Bármelyik érdekelt fél kérheti, hogy a szülői felelősségre vonatkozóan egy tagállam bírósága által hozott határozatot egy másik tagállamban ismerjék el vagy éppen ne ismerjék el, illetve nyilvánítsák végrehajthatónak (végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás, „*exequatur*”).

A kérelmet azon tagállam illetékes bíróságához kell benyújtani, amely tagállamban az elismerést és a végrehajtást kéri. A tagállamok által e célból kijelölt bíróságokat egy lista sorolja fel 1⁽¹⁾. Ez a bíróság késedelem nélkül végrehajthatónak nyilvánítja a határozatot ebben a tagállamban. Sem az a személy, akivel szemben a végrehajtást kérték, sem a gyermek nem jogosult észrevételeket benyújtani a bírósághoz.

A bíróság csak akkor tagadhatja meg a határozat végrehajthatóvá nyilvánítását, ha:

- ez nyilvánvalóan ellentétes azon tagállam közrendjével, ahol az elismerést kéri;
- nem adtak lehetőséget a gyermek meghallgatására, a sürgős eseteket kivéve;
- a határozatot az alperes távollétében hozták, amennyiben nem kézbesítették számára az eljárást megindító iratot megfelelő időben és olyan módon, hogy védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha megállapítást nyer, hogy egyértelműen elfogadta a határozatot;
- azon személy kérelmére, aki azt állítja, hogy a határozat sérti a szülői felelősségét, ha azt úgy hozták meg, hogy e személy meghallgatására nem adtak lehetőséget;

- a határozat – a 23. cikk e) és f) pontjában foglalt feltételek esetén – összeegyeztethetetlen egy későbbi határozattal;
- az ügy a gyermek másik tagállamban történő elhelyezésére vonatkozik, és nem tartják be az 56. cikkben meghatározott eljárást.

A felek jogorvoslatot nyújthatnak be a határozat ellen. A jogorvoslati kérelmet a tagállamok által erre a célra kijelölt bíróságokhoz kell benyújtani, melyeket egy lista sorol fel 2⁽¹⁾. E szakaszban mindkét fél benyújthatja észrevételeit a bírósághoz.

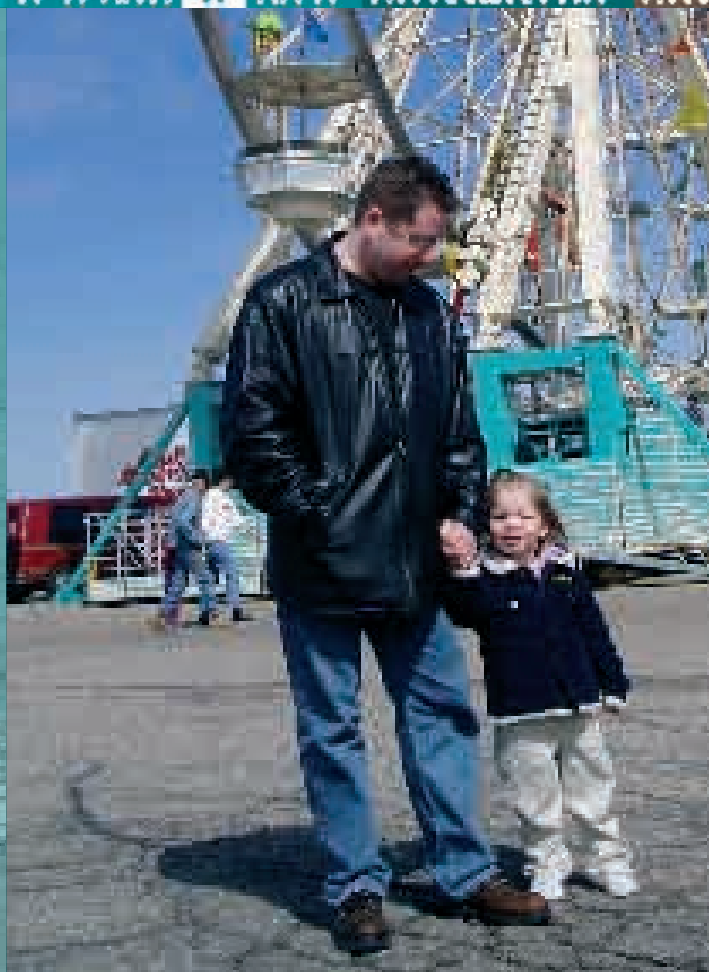
A végrehajthatóvá nyilvánítás (*exequatur*) kérelmezésekor, az a személy, aki az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban költségmentességben részesült, jogosult a költségmentességre (50. cikk). E személyt segíthetik a központi hatóságok is, amelyeknek az a feladata, hogy a szülői felelősség azon gyakorlóit tájékoztassák és segítsék, akik a szülői felelősségre vonatkozó határozat elismerését és végrehajtását kéri egy másik tagállamban (az 55. cikk b) pontja).

A fentiekben leírt eljárást a Brüsszel II Rendeletből vették át. Az eljárást a szülői felelősségre vonatkozó határozatokra – pl. a felügyeleti joggal kapcsolatos ügyekben – kell alkalmazni. Van azonban két kivétel, amikor a rendelet eltekint ezen eljárástól, és a határozatot a többi tagállamban külön eljárás nélkül el kell ismerni, és végre kell hajtani. A kivételek a láthatási joggal (*ld. VI. fejezet*) és a gyermek jogellenes elvitelét követő visszavitelével (*ld. VII. fejezet*) kapcsolatosak.

(1) HL C40 17.02.05, 2. o.

VI. A láthatási jogra vonatkozó szabályok

1. A láthatási jogot a rendelet értelmében közvetlenül ismerik el, és hajtják végre

40. ÉS 41. CIKK

A rendelet egyik legfőbb célkitűzése annak biztosítása, hogy a gyermek fenn tudja tartani a kapcsolatot a szülői felelősség minden gyakorlójával a különválás után, még akkor is, ha azok különböző tagállamokban élnek. A rendelet annak biztosításával fogja megkönnyíteni a határokon átnyúló láthatási jog gyakorlását, hogy az egyik tagállamban a láthatási jogra vonatkozóan meghozott határozat egy másik tagállamban közvetlenül elismerhető és végrehajtható, feltéve, hogy azt igazolás kíséri. Ezen új szabály következménye kétirányú: a) immár nem szükséges végrehajthatóvá nyilvánítást (*exequatur*) kérni; b) már nem lehetséges fellépni a határozat elismerésével szemben. A határozatról az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban kell igazolást kiállítani, feltéve, hogy betartottak bizonyos eljárási garanciákat. Az új eljárás nem gátolja meg a szülői felelősség gyakorlóját abban, hogy – amennyiben kívánja – a végrehajthatóvá nyilvánítást (*exequatur*) a rendelet vonatkozó részei szerint [a 40. cikk (2) bekezdése] kérelmezve kérje a határozat elismerését és végrehajtását (*ld. V. fejezet*).

2. Milyen láthatási jogra vonatkozik?

A „láthatási jog” tartalmazza különösen a gyermek szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre korlátozott időre való elvitelének jogát (a 2. cikk 10. pontja).

A láthatási jogra vonatkozó új szabályokat bármilyen láthatási jogra alkalmazni kell, függetlenül annak jogosultjától. A nemzeti jog szerint láthatási joggal azt a szülőt – vagy más családtagokat, például nagyszülőket vagy harmadik személyeket – lehet felruházni, akinél a gyermek nem tartózkodik állandóan.

A „láthatási jog” magában foglalja a gyermek és a másik személy

közötti kapcsolattartás valamennyi formáját, így például a telefonon vagy e-mailben való kapcsolattartást is.

Az elismerésre és a végrehajtásra vonatkozó új szabályokat csak a láthatási jogot biztosító határozatokra kell alkalmazni. Ezzel ellentétben a láthatási jogra irányuló kérelmet elutasító határozatokra az elismerésre vonatkozó általános szabályok az irányadók.

3. Melyek az igazolás kibocsátásának feltételei?

A láthatási jogra vonatkozó határozatot egy másik tagállamban közvetlenül elismerik és végrehajtható, feltéve, hogy azt a határozat meghozó, eredetileg eljáró bíróság által kibocsátott igazolás kíséri. Az igazolás biztosítja, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban folytatott eljárás során betartottak bizonyos eljárási garanciákat.

ÉS 41. CIKK, VALAMINT A III. MELLÉKLET

Az eredetileg eljáró bíróság akkor bocsátja ki az igazolást, amikor megbizonyosodott arról, hogy betartották a következő eljárási garanciákat:

- valamennyi fél lehetőséget kapott a meghallgatásra;
- a gyermek lehetőséget kapott a meghallgatásra, kivéve, ha a meghallgatást nem tartották célszerűnek a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt;
- amennyiben a határozatot az alperes távollétében hozták meg, a meg nem jelent személy részére kézbesítették az eljárást megindító iratot, illetve az ezzel egyenértékű iratot megfelelő időben és oly módon, hogy az említett személy gondoskodni tudjon saját védelméről, vagy az említett személy részére kézbesítették az iratot, ám nem ezeknek a feltételeknek megfelelően, azonban megállapítást nyer, hogy ez a személy egyértelműen elfogadta a határozatot.

Az eredetileg eljáró bíróság a III. mellékletben szereplő formanyomtatvány felhasználásával a határozat nyelvén bocsátja ki az igazolást. Az igazolás nem csak azt jelzi, hogy betartották-e a fent említett eljárási garanciákat, de a határozat végrehajtásának megkönnyítését célzó, gyakorlati jellegű információkat is tartalmaz (pl. a szülői felelősség gyakorlóinak, valamint az érintett gyermekeknek a neve és címe, a láthatási jog gyakorlására vonatkozó bármely gyakorlati szabály, a láthatási jog gyakorlóját vagy a másik szülőt terhelő bármilyen különös kötelezettség, és a láthatási jog gyakorlásához kapcsolódó bármilyen korlátozás). Az láthatási jogra vonatkozó igazolásban említett minden kötelezettség az új szabályok értelmében elviekben közvetlenül végrehajtható.

Noha a rendelet még nem szabályozza, a bírák úgy vélhetik, hogy helyes gyakorlat lenne, ha határozatukban azon indokok leírása is szerepelne, hogy a gyermeknek miért nem adtak lehetőséget a meghallgatásra.

Ha nem tartották be az eljárási garanciákat, a határozatot nem fogják közvetlenül elismerni és végrehajthatóvá nyilvánítani a többi tagállamban, hanem a feleknek ebből a célból kérniük kell a végrehajthatóvá nyilvánítást (*exequatur*) (ld. V. fejezet).

4. Az eredetileg eljáró bíróság mikor bocsátja ki az igazolást?

41. CIKK (1) ÉS (3) BEKEZDÉSE

Ez attól függ, hogy a határozat meghozatalának időpontjában valószínűsíthető-e, hogy a láthatási jogot határokon átnyúló összefüggésben fogják gyakorolni.

a A láthatási jog határokon átnyúló helyzetet eredményez

Ha a határozat meghozatalának időpontjában a láthatási jog határokon átnyúló helyzetre vonatkozik, pl. mert az egyik szülő egy másik tagállamban rendelkezik állandó tartózkodási hellyel, vagy mert oda kíván költözni, a bíró hivatalból (ex officio) bocsátja ki az igazolást akkor, amikor a határozat – hacsak ideiglenesen is – végrehajthatóvá válik.

Sok tagállam nemzeti joga előírja, hogy a szülői felelősségre vonatkozó határozatok – jogorvoslatra tekintet nélkül – „végrehajthatók”. Ha a nemzeti jog nem teszi lehetővé, hogy a határozat jogorvoslat esetén végrehajtható legyen, a rendelet az eredetileg eljáró bíróságot felruhazza a végrehajthatóvá nyilvánítás jogával. A cél annak megakadályozása, hogy az időhúzásra irányuló jogorvoslati kérelmek jogosulatlanul késleltessék a határozat végrehajtását.

b A láthatási jog nem eredményez határokon átnyúló helyzetet

Ha a határozat meghozatalának időpontjában semmi nem utal arra, hogy a láthatási jogot a nemzeti határokon átnyúlóan fogják gyakorolni, a bíró nem köteles igazolást kibocsátani. Ennek ellenére azonban, ha az eset körülményei azt jelzik, hogy tényleges vagy lehetséges esély van arra, hogy a láthatási jog határokon átnyúló jellegűvé válik, a bírák helyesnek tarthatják az igazolásnak a határozat meghozatalakor történő kibocsátását. Ez történhet például akkor, ha az érintett bíróság egy másik tagállam határához közel helyezkedik el, vagy ha a szülői felelősség gyakorlója más állampolgárságúak.

Ha a helyzet ezt követően válik nemzetközi vonatkozásúvá – pl. mert a szülői felelősség valamely gyakorlója másik tagállamba költözik –, bármelyik fél kérheti az eredetileg eljáró, határozatot hozó bíróságot, hogy bocsássa ki az igazolást.

5. Lehet-e jogorvoslattal élni az igazolás ellen?

43. CIKK ÉS (24) PREAMBULUMBEBEZZÉDÉS

Nem, nem lehetséges az igazolás kibocsátása ellen jogorvoslattal élni. Ha az eredetileg eljáró bíróság az igazolás kitöltésekor hibát vétett, és az igazolás nem tükrözi helyesen a határozatot, az eredetileg eljáró bíróságtól az igazolás helyesbítése kérhető. Ez esetben az eredeti eljárás helye szerinti tagállam nemzeti jogát kell alkalmazni.

6. Melyek az igazolás joghatásai?

A 41. CIKK (1) BEKEZDÉSE ÉS A 45. CIKK

➤ A láthatási jogra vonatkozó, igazolással kísért határozatot közvetlenül elismerik és végrehajtják a többi tagállamban

Az a tény, hogy a láthatási jogra vonatkozó határozatot igazolással kíséri, azt eredményezi, hogy a láthatási jog gyakorlója kérheti, hogy a határozatot egy másik tagállamban minden közbenső eljárás (végrehajthatóvá nyilvánítás, „*exequatur*”) nélkül ismerjék el, és hajtsák végre. Továbbá a másik fél nem tiltakozhat a határozat elismerése ellen. Ebből következően az el nem ismerés 23. cikkben felsorolt indokai az ilyen határozatokra nem alkalmazhatók.

Annak a félnek, amelyik egy másik tagállamban a láthatási jog végrehajtását kívánja kérni, be kell mutatnia a határozat és az igazolás másolatát. Az igazolást – a láthatási jog gyakorlására vonatkozó gyakorlati szabályokkal kapcsolatos 12. pont kivételével – nem szükséges lefordítani.

➤ Az igazolás biztosítja, hogy a határozatot a másik tagállamban az elismerés és a végrehajtás céljából e tagállamban hozott határozatként kezeljék

44. ÉS 47. CIKK

Az a tény, hogy a határozatot egy másik tagállamban közvetlenül elismerik és végrehajtják, azt jelenti, hogy a határozatot „nemzeti” határozatként kell kezelni, és azt ugyanazon feltételek szerint kell elismerni és végrehajtani, mint az abban a tagállamban hozott határozatot. Ha egy fél nem tartja be a láthatási jogra vonatkozó határozatot, a másik fél a végrehajtás helye szerint tagállam hatóságait közvetlenül kérheti, hogy hajtsák végre a határozatot. A végrehajtási eljárásra nem a rendelet, hanem a nemzeti jog az irányadó (ld. VIII. fejezet).

7. A végrehajtás helye szerinti tagállam bíróságainak a láthatási jog gyakorlására vonatkozó gyakorlati szabályok megállapítására irányuló hatásköre

48. CIKK

A végrehajtást megnehezítheti vagy akár lehetetlenné is teheti az, ha a határozat nem, vagy nem elégséges mértékben tartalmaz a láthatási jogra vonatkozó szabályokkal kapcsolatos információkat. Annak biztosítása érdekében, hogy a láthatási jog ilyen esetekben is végrehajtható legyen, a rendelet a végrehajtás helye szerint tagállam bíróságait felruhazza azzal a hatáskörrel, hogy – a határozat lényeges elemeinek tiszteletben tartása mellett – megállapítsák a láthatási jog gyakorlásának megszervezéséhez szükséges gyakorlati szabályokat.

A 48. cikk a végrehajtó bíróságot nem ruhazza fel az érdemi ügyre vonatkozó joghatósággal. Az e rendelkezés értelmében elrendelt gyakorlati szabályokat ezért csak addig lehet alkalmazni, amíg az érdemi ügyben joghatósággal rendelkező tagállam bírósága nem hoz határozatot.

VII. A gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó szabályok

10., 11., 40., 42. és 55. cikk

A valamennyi tagállam által ratifikált, a gyermekek jogellenes elvitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-i Hágai Egyezményt („az 1980. évi Hágai Egyezmény”) továbbra is alkalmazni kell a tagállamok közötti kapcsolatokban. Ennek ellenére azonban az 1980-as Hágai Egyezményt a rendelet néhány rendelkezése kiegészíti, amely rendelkezések a gyermek tagállamok közötti jogellenes elvitelének eseteiben játszanak szerepet. A rendelet szabályai a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben a tagállamok közötti kapcsolatokban elsőbbséget élveznek az egyezmény szabályaival szemben.

A rendelet célja a szülő visszatartása a gyermek tagállamok közötti jogellenes elvitelétől, és – ha ez mégis megtörténik – a gyermeknek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamba történő azonnali visszavitelének biztosítása. A rendelet alkalmazásában a gyermek jogellenes elvitelére mind a jogellenes elvitelt, mind a jogellenes visszatartást jelenti (a 2. cikk 11. pontja). Az alábbiak mindkét esetre vonatkoznak.

Amennyiben a gyermeket egy tagállamból („az eredeti eljárás helye szerinti tagállam”) jogellenesen egy másik tagállamba („a megkeresett tagállam”) vitték, a rendelet biztosítja, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságai a jogellenes elvitel ellenére a felügyelet kérdésében való döntés tekintetében megtartsák joghatóságukat. Amikor a megkeresett tagállam bíróságához a gyermek visszavitelére vonatkozó kérelmet nyújtanak be, e bíróság a rendelettel kiegészítve alkalmazza az 1980. évi Hágai Egyezményt. Ha a megkeresett tagállam bírósága úgy határoz, hogy a gyermeket nem kell visszavinni, határozatának másolatát azonnal továbbítja az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes bíróságának. Ez a bíróság bármelyik fél kérelmére megvizsgálhatja a felügyelet

kérdését. Ha a bíróság a gyermek visszavitelét elrendelő határozatot hoz, e határozatot a megkeresett tagállamban közvetlenül elismerik, és végrehajthatóvá nyilvánítás (*exequatur*) szükségessége nélkül végrehajtják. (ld. a folyamatábrát a 49. oldalon).

A gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó szabályok főbb elvei

1. A joghatóság az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságainál marad (ld. az ábrát a 39. oldalon).
2. A megkeresett tagállam bíróságai biztosítják a gyermek azonnali visszavitelét (ld. az ábrát a 43. oldalon)
3. Ha a megkeresett tagállam bírósága úgy határoz, hogy a gyermeket nem kell visszavinni, határozatának másolatát továbbítani kell az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes bíróságának, amely értesíti a feleket. A két bíróság együttműködik (ld. az ábrát a 49. oldalon)
4. Ha az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bírósága úgy határoz, hogy a gyermeket vissza kell vinni, e határozat tekintetében nincs végrehajthatóvá nyilvánítás (*exequatur*), és az közvetlenül végrehajtható a megkeresett tagállamban (ld. az ábrát a 49. oldalon).
5. Az eredeti eljárás helye szerinti tagállam és a megkeresett tagállam központi hatóságai együttműködnek, és segítséget nyújtanak a bíróságoknak feladataik ellátásában.

Általános észrevételként helyénvaló emlékeztetni arra, hogy a gyermek jogellenes elvitelét szabályozó különböző nemzetközi jogi aktusok alkalmazása esetén felmerülő kérdések összetettsége és jellege erre szakosodott vagy megfelelően képzett bírákat igényel. Noha a bíróságok szervezete a rendelet hatályán kívül esik, az 1980. évi Hágai Egyezmény hatálya alá tartozó esetek elbírálására vonatkozó hatáskört korlátozott számú bíróságoknál vagy bíráknál összpontosító tagállamok tapasztalatai pozitívak, és a minőség és hatékonyság növekedését mutatják.

1. Joghatóság

10. CIKK

A 10. cikk – azzal a céllal, hogy a szülőket visszatartsa a gyermek tagállamok közötti jogellenes elvitelétől – biztosítja, hogy azon tagállam bíróságai, ahol a gyermek a jogellenes elvitelt megelőzően szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett („az eredeti eljárás helye szerinti tagállam”), a jogellenes elvitel után is megőrzik joghatóságukat az ügy érdemében való döntésre. A joghatóság az új tagállam („a megkeresett tagállam”) bíróságaira csak nagyon szigorú feltételek mellett ruházható át *(ld. a folyamatábrát a 39. oldalon).*

A rendelet a megkeresett tagállam bíróságai joghatóságának megállapítását csak két esetben teszi lehetővé:

1. helyzet:

- A gyermek szokásos tartózkodási helyet szerzett a megkeresett tagállamban, és
- a felügyeleti joggal rendelkező valamennyi személy beleegyezett a jogellenes elvitelbe. VAGY

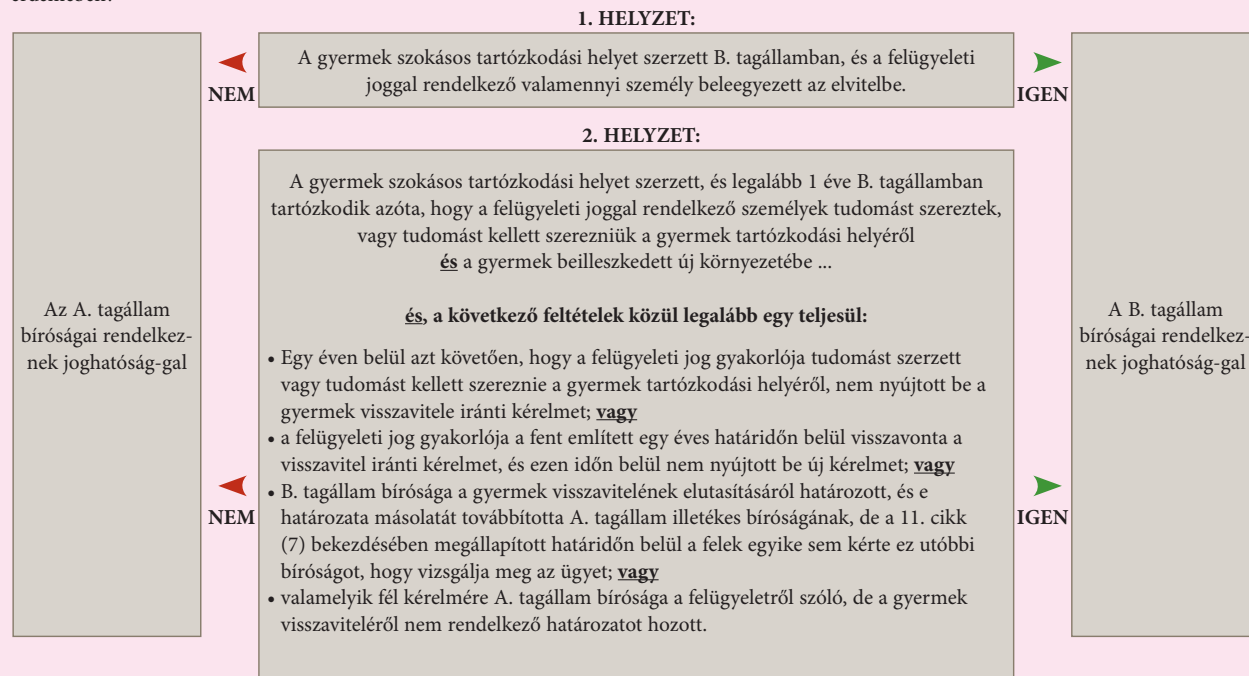
2. helyzet:

- A gyermek szokásos tartózkodási helyet szerzett a megkeresett tagállamban, és legalább egy éve ebben a tagállamban tartózkodik azt követően, hogy a felügyeleti joggal rendelkező személyek tudomást szereztek, vagy tudomást szerezhettek a gyermek tartózkodási helyéről, és
- a gyermek beilleszkedett az új környezetbe **és, mindezekben túlmenően, a következő feltételek közül legalább egy teljesül:**

- egy éven belül azt követően, hogy az elhagyott szülő tudomást szerzett vagy tudomást kellett szereznie a gyermek tartózkodási helyéről, nem nyújtottak be visszavitel iránti kérelmet;
- benyújtották a visszavitel iránti kérelmet, de azt visszavonták, és a fent meghatározott egy éves határidőn belül nem nyújtottak be új kérelmet;
- a gyermek visszavitelét elutasító határozatot hoztak a megkeresett tagállamban, és mindkét tagállam bíróságai megtették a 11. cikk (6) bekezdése szerinti szükséges lépéseket, de az ügyet a 11. cikk (7) bekezdése alapján lezárták, mert a felek az értesítést követő három hónapon belül nem nyújtottak be beadványokat;
- az eredetileg eljáró illetékes bíróság a felügyeletről szóló, de a gyermek visszaviteléről nem rendelkező határozatot hozott.

Joghatóság a gyermek jogellenes elvitel esetén

Példa: Egy gyermeket jogellenesen A. tagállamból B. tagállamba visznek. Melyik bíróság rendelkezik joghatósággal, hogy határozzon az ügy érdemében?

2. A gyermek azonnali visszavételét biztosító szabályok

11. CIKK (1)–(5) BEKEZDÉSE

Amikor egy tagállam bírósága a gyermek visszavételére irányuló, az 1980. évi Hágai Egyezmény szerinti kérelmet kap, az egyezménynek a rendelet 11. cikkének (1)–(5) bekezdésével kiegészített szabályait kell alkalmaznia *(ld. a folyamatábrát a 43. oldalon)*. E célból a bíró hasznosnak találhatja ezen egyezmény tekintetében kialakult esetjog tanulmányozását, amely megtalálható a nemzetközi magánjogról szóló hágai konferencia által létrehozott INCADAT-adatbázisban. Az ezen egyezményre vonatkozó magyarázó jelentés és útmutatók szintén hasznosnak bizonyulhatnak *(ld. a nemzetközi magánjogról szóló hágai konferencia honlapját ⁽¹⁾)*.

2.1. A bíróság megvizsgálja, hogy a rendelet értelmében vett jogellenes elvitel történt-e

A 2. CIKK 11. PONTJÁNAK A) ÉS B) ALPONTJA

A bíró először megállapítja, hogy a rendelet értelmében vett „jogellenes elvitel vagy visszatartás” történt-e. A 2. cikk 11. pontjában szereplő meghatározás nagyon hasonló az 1980. évi Hágai Egyezményben (3. cikk) szereplőhöz, és a gyermeknek a felügyeleti jogok megsértésével történt, azon tagállam joga szerinti elvitelére vagy visszatartására terjed ki, ahol a gyermek a jogellenes elvitelt megelőzően szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. A rendelet azonban hozzáteszi, hogy a felügyelet akkor tekinthető közösen gyakoroltnak, ha a szülői felelősség egyik gyakorlója nem dönthet a gyermek tartózkodási helyéről a szülői felelősség másik gyakorlójának hozzájárulása nélkül. Ennek eredményeként a gyermeknek az érintett személy hozzájárulása nélkül az egyik tagállamból a másikba történő elvitelére a rendelet szerint a gyermek jogellenes elvitelének minősül. Ha az elvitel a nemzeti jog szerint jogszerű, a rendelet 9. cikke alkalmazható.

2.2. A bíróság mindig elrendeli a gyermek visszavételét, ha a gyermek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban védelmet élvezhet

A 11. CIKK (4) BEKEZDÉSE

A rendelet – az 1980. évi Hágai Egyezmény 13. cikkének b) pontjában szereplő kivételeknek szigorúan a minimumra való korlátozásával – megerősíti azt az elvet, hogy a bíróság elrendeli a gyermek azonnali visszavételét. Az elv az, hogy a gyermeket mindig vissza kell vinni, ha az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban védelmet élvezhet.

Az 1980. évi Hágai Egyezmény 13. cikkének b) pontja úgy rendelkezik, hogy a bíróság nem köteles a visszavételt elrendelni, ha az a gyermeket testi vagy lelki károsodásnak tenné ki, vagy elviselhetetlen helyzetet teremtene számára. A rendelet egy lépéssel továbbmegy azzal, hogy a gyermek visszavételének elrendelésére irányuló kötelezettséget olyan esetekre is kiterjeszti, amikor a visszavétel a gyermeket ilyen károsodásnak tenné ki, de megállapítható, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam hatóságai megtették vagy meg tudják tenni a gyermeknek a visszavételét követő védelmét biztosító megfelelő intézkedéseket.

A bíróságnak ezt az adott tényállás alapján kell megvizsgálnia. Nem elegendő az, ha az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban létezik a gyermek védelmére irányuló eljárások, hanem meg kell állapítani, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam hatóságai tettek-e konkrét intézkedéseket az adott gyermek védelme érdekében.

Általában a bíró számára nehéz értékelni az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban fennálló ténybeli körülményeket. Az eredeti eljárás helye szerinti tagállam központi hatóságainak segítségnyújtása kulcsfontosságú lesz annak értékelésekor, hogy ezen országban

(1) http://www.hcch.net/index_en.php

tettek-e vagy sem védelmi intézkedéseket, és hogy azok a visszavitel után megfelelően fogják-e biztosítani a gyermek védelmét. *(ld. a X. fejezetet).*

2.3. A gyermeknek és a kérelmező félnek lehetősége van a meghallgatásra

A 11. CIKK (2) ÉS (5) BEKEZDÉSE

A rendelet megerősíti a gyermeknek az eljárás során történő meghallgatáshoz való jogát. Ennélfogva a bíróság lehetőséget ad a gyermek meghallgatására, kivéve, ha a bíró úgy ítéli meg, hogy ez a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt nem célszerű. *(ld. a IX. fejezetet).*

A bíróság továbbá nem tagadhatja meg a gyermek visszavitelét anélkül, hogy előbb lehetőséget ne adjon a visszavitelt kérő személy meghallgatására. Tekintettel a szoros határidőre, a meghallgatást a rendelkezésre álló lehető leggyorsabb és leghatékonyabb módon kell elvégezni. Az egyik lehetőség a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködésről szóló, 1206/2001/EK rendeletben („a bizonyításfelvételről szóló rendelet”) megállapított szabályok alkalmazása. E rendelet – amelyet 2004. január 1-jétől kell alkalmazni – megkönnyíti a különböző tagállamok bíróságai közötti együttműködést pl. a családi jogi ügyekben történő bizonyításfelvétel során. A bíróság kérheti a másik tagállam illetékes bíróságát, hogy folytassa le a bizonyításfelvételt, vagy azt maga is lefolytathatja közvetlenül a másik tagállamban. Mivel a bíróságnak a gyermek visszaviteléről hat héten belül határozni kell, a kérelmet mindenképpen késedelem nélkül – és különösen a bizonyításfelvételről szóló rendelet 10. cikkének (1) bekezdésében

előírt általános 90 napos határidőn belül – kell végrehajtani. A fent említett rendelet 10. cikkének (4) bekezdésében javasolt video- és telefonkonferencia alkalmazása ezekben az esetekben a bizonyításfelvétel céljából különösen hasznos lehet.

2.4. A bíróság hat héten belül határozatot hoz

A 11. CIKK (3) BEKEZDÉSE

A bíróságnak a nemzeti jog szerint rendelkezésre álló leggyorsabb eljárásokat kell alkalmaznia, és a kérelem átvételétől számított hat héten belül határozatot kell hoznia *(a hivatkozással, amely a különböző tagállamokban alkalmazható eljárások listáját tartalmazza, később egészítik ki a szöveget).* Ez a határidő csak a betartását lehetetlenné tevő rendkívüli körülmények esetén hosszabbítható meg.

A 11. cikk (3) bekezdése a gyermek visszavitelét elrendelő határozatok tekintetében nem határozza meg, hogy a hat héten belül meghozandó határozatoknak ugyanezen időszak alatt végrehajthatóknak kell lenniük. Ennek ellenére azonban ez az egyetlen olyan értelmezés, amely hatékonyan garantálná a gyermek azonnali, rövid határidőn belüli visszavitelének biztosítására irányuló célkitűzést. E célkitűzést alááná, ha a nemzeti jog a visszavitelt elrendelő határozat ellen – a határozat végrehajthatóságának felfüggesztése mellett – jogorvoslati lehetőséget tenne lehetővé anélkül, hogy a jogorvoslati eljárás tekintetében határidőt határozná meg.

A nemzeti jognak így biztosítania kell, hogy az előírt hathetes határidőn belül meghozott, visszavitelt elrendelő határozat „végrehajtható” legyen. E cél elérési módjának meghatározása a nemzeti jog feladata. E célból különböző eljárások képzelhetők el, például:

- (a) a nemzeti jog kizárhatja a gyermek visszavételét elrendelő határozat elleni jogorvoslat lehetőségét; vagy
- (b) a nemzeti jog megengedheti a jogorvoslatot, de előírhatja, hogy a jogorvoslati eljárás alatt a gyermek visszavételét elrendelő határozat végrehajtható;
- (c) abban az esetben, ha a nemzeti jog megengedi a jogorvoslatot, és felfüggeszti a határozat végrehajthatóságát, a tagállamoknak a hathetes határidő betartásának biztosítása érdekében a jogorvoslat gyorsított tárgyalását biztosító eljárásokat kell bevezetniük.

A párhuzamos eljárások és ellentmondó határozatok kockázatának minimálisra csökkentése érdekében a fent leírt eljárásokat a gyermek visszavételét elutasító határozatokra is *mutatis mutandis* alkalmazni kell. Máskülönben előállhatna olyan helyzet is, amikor az egyik fél a gyermek visszavételét elutasító, kevéssel a hathetes határidő lejárta előtt hozott határozat ellen jogorvoslatot nyújt be, és kéri ugyanakkor az eredetileg eljáró illetékes bíróságot, hogy vizsgálja meg az ügyet.

A gyermek visszavitele

NB: A rendelet szabályai [11. cikk (2)–(5) bekezdés] elsőbbséget élveznek az Egyezmény vonatkozó szabályaival szemben.

	Az 1980. évi Hágai Egyezmény vonatkozó szabályai	A rendelet vonatkozó szabályai
A gyermek visszavitele elrendelésének kötelezettsége	12. cikk: Azon tagállam bírósága, ahová a gyermeket jogellenesen elvitték („a bíróság”) elvileg elrendeli a gyermek azonnali visszavételét, ha a jogellenes elvitel óta kevesebb, mint egy év telt el.	11. cikk (2)–(5) bekezdés: A rendelet megerősíti ezt az elvet.
Kivétel e kötelezettség alól	13. cikk (1) bekezdés b) pont: A bíróság nem köteles elrendelni a gyermek visszavételét, ha fennáll annak súlyos veszélye, hogy a visszavétel a gyermeket testi vagy lelki károsodásnak tenné ki, vagy más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára.	11. cikk (4) bekezdés: A bíróságnak el kell rendelnie a gyermek visszavételét akkor is, ha az a gyermeket veszélyeztetné, amennyiben megállapítást nyert, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam hatóságai a visszavétel után biztosítani fogják a gyermek védelmét.
A gyermek meghallgatása	13. cikk (2) bekezdés: A bíróság nem köteles elrendelni a gyermek visszavételét, ha a gyermek ezt ellenzi, és elért egy bizonyos kort és érettségi fokot.	11. cikk (2) bekezdés: A bíróság biztosítja, hogy a gyermek lehetőséget kapjon a meghallgatásra, kivéve, ha a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt ez nem célszerű.
A felügyeleti jogot gyakorló, a gyermeket jogellenesen el nem vivőszülő meghallgatása	(nincs erre vonatkozó rendelkezés)	11. cikk (5) bekezdés: A bíróság nem utasíthatja el a gyermek visszavételére irányuló kérelmet, kivéve, ha a gyermek visszavételét kérelmező személy lehetőséget kapott a meghallgatásra.
A visszavételre irányuló kérelmek elbírálásának határideje	11. cikk: A bíróság a gyermek visszavételével kapcsolatban késedelem nélkül jár el. Ha a bíróság nem hozott határozatot 6 héten belül, a bíróságtól kérhető, hogy nyilatkozzon a késedelem okairól.	11. cikk (3) bekezdés: A bíróság a nemzeti jog szerint rendelkezésre álló leggyorsabb eljárásokat veszi igénybe. A bíróság határozatát a kérelem benyújtásától számított 6 héten belül hozza meg, kivéve, ha ez rendkívüli körülmények miatt lehetetlennek bizonyul.

3. Mi történik, ha a bíróság úgy határoz, hogy a gyermeket nem kell visszavinni?

11. CIKK (6)–(7) BEKEZDÉSE

➤ Az illetékes bíróság a visszavitel elutasításáról szóló határozat másolatát eljuttatja az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes bíróságához.

Az 1980. évi Hágai Egyezmény 13. cikkében, valamint a Rendelet 11. cikkének (2)–(5) bekezdésében meghatározott szigorú feltételekre tekintettel, a bíróságok az esetek nagy többségében valószínűleg úgy fognak határozni, hogy a gyermeket vissza kell vinni.

Azon kivételes esetekben azonban, amikor a bíróság ennek ellenére az 1980. évi Hágai Egyezmény 13. cikke értelmében úgy dönt, hogy a gyermeket nem kell visszavinni, a rendelet a 11. cikk (6) és (7) bekezdésében egy különös eljárást ír elő.

Ezen eljárás értelmében a visszavitt elutasító határozatot hozó bíróságnak el kell juttatnia határozatának másolatát a vonatkozó iratokkal együtt az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes bíróságához. Az iratok e továbbítása megtörténhet közvetlenül a bíróságok között, vagy a két tagállam központi hatóságain keresztül. Az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságának a visszavitt elutasító határozat keltétől számított egy hónapon belül kell megkapnia az iratokat.

Az eredetileg eljáró bíróság tájékoztatja a feleket, és felkéri őket arra, hogy az értesítéstől számított három hónapon belül a nemzeti joggal összhangban nyújtsanak be beadványt, hogy az eredetileg eljáró bíróság megvizsgálhassa a gyermekekre vonatkozó felügyeleti jog kérdését.

Ha a felek a három hónapos határidőn belül nem nyújtanak be beadványt, az eredetileg eljáró bíróság lezárja az ügyet.

Az eredetileg eljáró bíróság akkor vizsgálja meg az ügyet, ha legalább az egyik fél e célból beadványt nyújt be. Jóllehet a rendelet nem állapít meg határidőt, a cél annak biztosítása, hogy a határozatot a lehető leggyorsabban meghozzák.

➤ Melyik bírósághoz kell a visszavitt elutasító határozatot eljuttatni?

A visszavitt elutasító határozatot és a vonatkozó iratokat ahhoz a bírósághoz juttatják el, amelyek az ügy érdemében való döntésre hatáskörrel rendelkeznek. Ha egy tagállam bírósága korábban már hozott a szóban forgó gyermekre vonatkozó határozatot, az iratokat elvben ehhez a bírósághoz kell eljuttatni. Határozat hiányában az információt azon bírósághoz juttatják el, amelyik a tagállam joga értelmében illetékes; ez a legtöbb esetben ott van, ahol a gyermek a jogellenes elvitt megelőzően szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. Az Európai Igazságügyi Atlasz Polgári Ügyekben (Igazságügyi Atlasz⁽¹⁾) hasznos eszköznek bizonyulhat a másik tagállam illetékes bíróságának megtalálásában. A rendelet értelmében kijelölt központi hatóságok is segíthetik a bírákat a másik tagállam illetékes bíróságának megtalálásában (*ld. IX. fejezet*).

➤ Milyen iratokat továbbítanak, és milyen nyelven?

A 11. cikk (6) bekezdése előírja, hogy az a bíróság, amelyik a visszavitt elutasító határozatot hozta, eljuttatja a határozat másolatát és „a vonatkozó okiratokat, különösen a bírósági tárgyalások jegyzőkönyvének másolatát”. Annak eldöntése, hogy

(1) http://www.europa/comm/justice_home/judicialatlascivil

melyik irat bír jelentőséggel, a határozatot hozó bíró feladata. E célból a bíró felvázolja az eset leglényegesebb ténybeli elemeit, valamint a határozatát befolyásoló tényezőket. Általánosságban véve ez magában foglalja azokat az iratokat, amelyekre a bíró a határozatát alapozta, beleértve például a gyermek helyzetére vonatkozóan a szociális jóléti hatóságok által készített jelentéseket. A másik bíróságnak az iratokat a határozat keltétől számított egy hónapon belül meg kell kapnia.

A fordítás menetét a 11. cikk (6) bekezdése nem szabályozza. A bírácoknak meg kell próbálniuk az adott ügy szükségleteinek és körülményeinek megfelelő gyakorlati megoldást találni. A megkeresett állam eljárási jogára is figyelemmel, a fordítás nem biztos, hogy szükséges, ha az ügyet olyan bíróhoz teszik át, aki érti az ügy nyelvét. Ha a fordítás szükségesnek bizonyul, azt a legfontosabb iratokra lehet korlátozni. A központi hatóságok nem hivatalos fordítások biztosításával is segítséget nyújthatnak. Ha a fordítás elvégzése nem lehetséges az egyhónapos határidőn belül, akkor azt az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban kell elvégezni.

4. Az eredetileg eljáró bíróság rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében hozott döntésre

11. CIKK (7) BEKEZDÉSE ÉS 42 CIKK

A 11. cikk (7) bekezdése szerinti határozatot meghozó eredetileg eljáró bíróság rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében hozott döntésre. Hatásköre így nem korlátozott a gyermek felügyeletéről hozott döntésre, hanem dönthet például a láthatási jogról is. A bírónak elvileg olyan helyzetben kell lennie, amelyben akkor lett volna, ha a gyermeket jogellenesen elvívó szülő a gyermeket nem vitte volna el, hanem az eredetileg eljáró bírósághoz fordult volna a felügyeletre vonatkozó korábbi határozat módosítása vagy annak

érdekében, hogy engedélyt kérjen a gyermek szokásos tartózkodási helyének megváltoztatásához. Előfordulhat, hogy a gyermek visszavételét kérő személynek nem ott volt a lakóhelye, ahol a gyermeké volt a jogellenes elvitel előtt, sőt az is, hogy e személy beleegyeznek abba, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye a másik tagállamba kerüljön, feltéve hogy láthatási jogát megfelelően módosítják.

5. Az eredetileg eljáró bíróság előtt folyó eljárás

Az eredetileg eljáró bíróságnak az ügy vizsgálata során be kell tartania bizonyos eljárási szabályokat. E szabályok betartása fogja később lehetővé tenni az eredetileg eljáró bíróság számára, hogy kiállítsa a 42. cikk (2) bekezdésében említett igazolást.

42. CIKK

Az eredetileg eljáró bíróságnak biztosítania kell, hogy:

- valamennyi fél lehetőséget kapjon a meghallgatásra;
- a gyermek lehetőséget kapjon a meghallgatásra, kivéve, ha a meghallgatást nem tartották célszerűnek a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt;
- a bíróság a határozat meghozatalakor figyelembe vegye a visszavétel elutasító határozat indokait és annak bizonyítékait.

Néhány gyakorlati vonatkozás

➤ **Hogyan veheti figyelembe az eredetileg eljáró bíróság a visszavitt elutasító határozat indokait?**

Annak érdekében, hogy az eredetileg eljáró bíróság megfelelően figyelembe tudja venni a visszavitt elutasító határozat indokait és annak bizonyítékait, a két bíró között együttműködést kell kialakítani. Ha a két bíró beszél és/vagy ért egy közös nyelvet, e célból telefonon vagy e-mailben közvetlenül kapcsolatba léphetnek. Nyelvi problémák esetén a központi hatóságok segítséget tudnak nyújtani (*ld. X. fejezet*).

➤ **Hogyan lehet meghallgatni a felüyeleti jogot gyakorló, a gyermeket jogellenesen elvivő személyt és a gyermeket, ha a másik tagállamban tartózkodnak?**

Az a tény, hogy a felüyeleti jogot gyakorló, a gyermeket jogellenesen elvivő személy és a jogellenesen elvitt gyermek valószínűleg nem utaznak el az eredeti eljárás helye szerinti tagállamba, azért, hogy ott észt vegyenek az eljárásban, megköveteli, hogy a velük kapcsolatos bizonyításfelvétel abban a tagállamban is megtörténhessen, ahol tartózkodnak. Az egyik lehetőség az 1206/2001/EK rendeletben („a bizonyításfelvételről szóló rendelet”) megállapított szabályok alkalmazása. Az előbb említett rendelet, amelyet 2004. január 1-jétől kell alkalmazni, megkönnyíti a tagállamok bíróságai közötti együttműködést pl. a családi jogi ügyekben történő bizonyításfelvétel során. A bíróság vagy kérheti a másik tagállam illetékes bíróságát, hogy folytassa le a bizonyításfelvételt, vagy azt közvetlenül a másik tagállamban maga is lefolytathatja. A rendelet javasolja a bizonyításfelvétel video- és telefonkonferencia útján történő lefolytatását.

Figyelembe kell venni továbbá azt a tény, hogy néhány tagállamban a gyermek jogellenes elvitele bűncselekmény. E tagállamoknak meg kell tenniük a megfelelő intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a felüyeleti jogot gyakorló, a gyermeket jogellenesen elvivő személy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bírósága előtt folyó eljárásban részt vehessen anélkül, hogy büntetőjogi szankcióktól kelljen tartania. Erre az egyik megoldást a bizonyításfelvételtől szóló rendelet szabályainak alkalmazása jelentheti. Egy másik megoldás lehet az eredeti eljárás helye szerinti tagállamba, illetve az onnan történő szabad mozgást biztosító különös rendelkezések bevezetése a gyermeket jogellenesen elvivő személynek ezen állam bírósága előtt folyó eljárásban való személyes részvételének megkönnyítése érdekében.

Ha az eredetileg eljáró bíróság olyan határozatot hoz, amely nem vonja maga után a gyermek visszavételét, az ügyet lezárják. Érdemi kérdésben való határozathozatalra ezután azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, ahová a gyermeket elvitték (*ld. a folyamatábrákat a 43. és 49. oldalon*).

Ha viszont az eredetileg eljáró bíróság olyan határozatot hoz, amely a gyermek visszavételét vonja maga után, e határozatot a másik tagállamban közvetlenül elismerik és végrehajtják, feltéve, hogy azt igazolás kíséri (*ld. az 6. pontot és a folyamatábrát a 49. oldalon*).

6. A végrehajthatóvá nyilvánítás (*exequatur*) eltörlése az eredetileg eljáró bíróságnak a gyermek visszavitelét elrendelő határozata vonatkozásában

40. ÉS 42. CIKK

A fent (2. pont) leírtak szerint, az 1980. évi Hágai Egyezmény értelmében a gyermek visszavitele iránti kérelemmel megkeresett bíróságnak az Egyezmény szabályait a rendelet 11. cikkével kiegészítve kell alkalmaznia. Ha a megkeresett bíróság a gyermek visszavitelének elutasításáról határoz, az eredetileg eljáró bíróság fogja végülis meghatározni, hogy a gyermeket vissza kell-e vinni vagy sem.

Ha az eredetileg eljáró bíróság a gyermek visszavitelét elrendelő határozatot hoz, fontos annak biztosítása, hogy e határozat gyorsan végrehajtható legyen a másik tagállamban. Emiatt a rendelet előírja, hogy az ilyen határozatokat a másik tagállamban közvetlenül el kell ismerni, és végre kell hajtani, feltéve, hogy azokat igazolás kíséri. Ezen új szabály következménye kétirányú: a) immár nem szükséges végrehajthatóvá nyilvánítást (*exequatur*) kérni; és b) már nem lehetséges fellépni a határozat elismerésével szemben. A határozatról az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban igazolást állítanak ki, amennyiben betartották a fenti 5. pontban említett eljárási követelményeket.

Az eredetileg eljáró bíróság az igazolást a IV. mellékletben szereplő formanyomtatvány felhasználásával, a határozat nyelvén állítja ki. A bíró a mellékletben megkövetelt többi információt is kiölti, beleértve azt is, hogy a határozat a meghozatalának időpontjában az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban végrehajtható-e.

Az eredetileg eljáró bíróság elvileg akkor bocsátja ki az igazolást, amikor a határozat végrehajthatóvá válik, beleértve azt is, hogy a jogorvoslatra nyitva álló idő elvileg letelt. E szabály azonban nem abszolút, az eredetileg eljáró bíróság – ha szükségesnek tartja – nyilatkozhat arról, hogy a határozat – esetleges jogorvoslatra tekintet nélkül – végrehajtható. A rendelet ezt a jogot a bíróra ruházza, még akkor is, ha a nemzeti jog nem rendelkezik erről a lehetőségről. A cél annak megakadályozása, hogy az időhúzásra irányuló jogorvoslatok jogszerűtlenül késleltessék a határozat végrehajtását.

43. CIKK ÉS (24) PREAMBULUMBEKEZDÉS

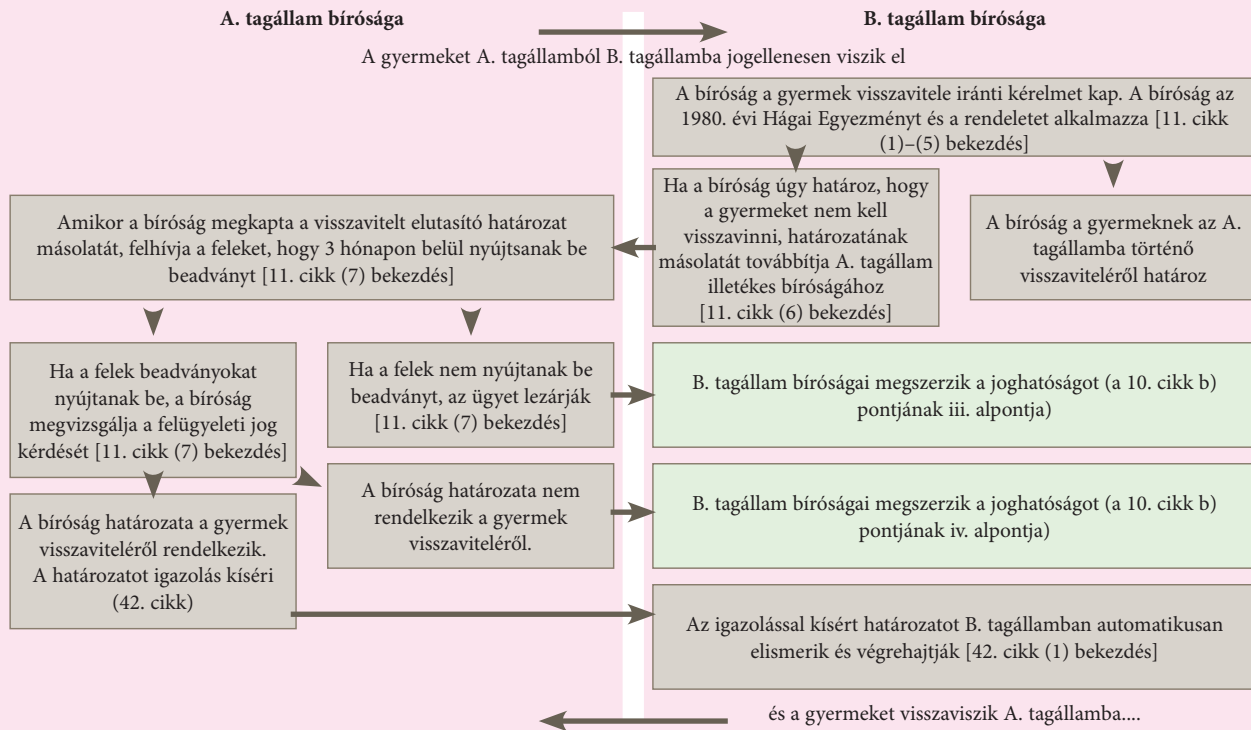
Az igazolás kiállítása ellen nincs helye jogorvoslatnak. Ha az eredetileg eljáró bíróság az igazolás kitöltése során hibát vétett, és az igazolás így nem tükrözi helyesen a határozatot, az eredetileg eljáró bírósághoz helyesbítés iránt kérelmet lehet benyújtani. Ez esetben az eredeti eljárás helye szerinti tagállam nemzeti jogát kell alkalmazni. A gyermek visszavitelét elrendelő határozat végrehajtását kérő félnek be kell mutatnia a határozat és az igazolás másolatát. Az igazolást – a gyermek visszavitele esetén a számára nyújtott védelem biztosítása érdekében az eredeti eljárás helye szerinti tagállam hatóságai által tett intézkedésekre vonatkozó 14. pont kivételével – nem szükséges lefordítani.

7. A gyermek ismételt elvitele egy másik tagállamba

42. cikk

Hangsúlyozni kell, hogy az eredetileg eljáró bíróság határozata automatikusan végrehajtható valamennyi tagállamban, és nem csak abban a tagállamban, amelyben a gyermek visszavételét elutasító határozatot meghozták. Ez egyértelműen következik a 42. cikk (1) bekezdésének megfogalmazásából, és megfelel a rendelet célkitűzésének és szellemének. A gyermek valamely másik tagállamba való elvitele így nincs hatással az eredetileg eljáró bíróság határozatára. A gyermek visszavitele érdekében nem szükséges új eljárást indítani az 1980. évi Hágai Egyezmény értelmében, hanem elegendő pusztán az eredetileg eljáró bíróság határozatát végrehajtani.

Eljárás a gyermek jogellenes elvitele esetén

VIII. Végrehajtás

Noha a végrehajtási eljárást nem a rendelet, hanem a nemzeti jog szabályozza, lényeges, hogy a nemzeti hatóságok olyan szabályokat alkalmazzanak, amelyek – a rendelet célkitűzéseinek veszélyeztetése nélkül – biztosítják a rendelet szerint hozott határozatok hatékony és gyors végrehajtását.

Ez különösen a láthatási jogra és a gyermek jogellenes elvitelét követő visszavitelre vonatkozik, amelyek tekintetében – az eljárás felgyorsítása érdekében – eltörölték a végrehajthatóvá nyilvánítási (*exequatur*) eljárást.

Ebben az összefüggésben az Emberi Jogok Európai Bírósága következetesen úgy rendelkezett, hogy amint az 1980. évi Hágai Egyezmény valamely szerződő államának hatóságai megállapították, hogy a gyermeket az Egyezmény értelmében jogellenesen vitték el, a gyermek visszavitelének biztosítása érdekében kötelességük megfelelő és hatékony erőfeszítéseket tenni. Az ilyen erőfeszítések megtételének elmulasztása az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkének (a családi élet tiszteletben tartásához való jog) megsértését valósítja meg (ld. például a 2003. július 29-i Iglesias Gil és A.U.I. kontra Spanyolország ítélet 62. pontját). Minden szerződő államnak rendelkeznie kell az Egyezmény 8. cikke szerinti tevőleges kötelezettségeinek betartását biztosító megfelelő és hatékony eszközökkel (ld. például a 2003. június 26-i Maire kontra Portugália ítélet 76. pontját, valamint a 2000. január 25-i Ignaccolo-Zenide kontra Románia ítélet 108. pontját).

Az Emberi Jogok Európai Bírósága azt is hangsúlyozta, hogy a szülői felelősség odaítélésével kapcsolatos eljárások, beleértve a végső határozat végrehajtását, sürgős intézkedést igényelnek, mivel az idő múlása a gyermek és a nem vele élő szülő közötti

kapcsolatokra nézve akár orvosolhatatlan következményekkel is járhat. Az intézkedés megfelelőségét ezért a végrehajtás gyorsasága alapján kell megítélni (ld. például a 2000. január 25-i Ignaccolo-Zenide kontra Románia ítélet 102. pontját, valamint a 2003. június 26-i Maire kontra Portugália ítélet 74. pontját).

IX. A gyermek meghallgatása

23., 41. ÉS 42. CIKK

A rendelet hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a gyermekek kapjanak lehetőséget arra, hogy az őket érintő eljárásokban véleményüket kifejezhessék. A gyermek meghallgatása a láthatási jog, valamint a gyermek visszavételét elrendelő határozatok tekintetében a végrehajthatóvá nyilvánítási (*exequatur*) eljárás eltörlésének egyik követelménye (*ld. a VI. és VII. fejezetet*). A szülői felelősséggel kapcsolatos határozat elismerése és végrehajtása ellen az alapján lehet fellépni, hogy az érintett gyermeknek nem adtak lehetőséget a meghallgatásra (*ld. az V. fejezetet*).

A rendelet megállapítja azon alapelvet, amely szerint a gyermeket az őt érintő eljárásban meg kell hallgatni. Kivételesen a gyermeket nem kell meghallgatni, ha ez célszerűtlen lenne a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt. E kivételt megszorítóan kell értelmezni.

A rendelet nem módosítja az e kérdésben alkalmazandó nemzeti eljárásokat [(19) preambulumbekzdés]. Általánosságban a gyermek meghallgatását olyan módon kell elvégezni, amely figyelembe veszi a gyermek életkorát és érettségi szintjét. A fiatalabb gyermekek véleményének értékelését különleges szakértelemmel és gondossággal, a serdülőkétől eltérő módon kell elvégezni.

A gyermek véleményének meghallgatása nem szükségképpen történik bírósági tárgyaláson, hanem azt a hatáskörrel rendelkező hatóság a nemzeti jogszabályoknak megfelelően is elvégezheti. Egyes tagállamokban például a gyermek meghallgatását szociális munkás végzi, aki a gyermek kívánságait és érzelmeit tartalmazó jelentést nyújt be a bírósághoz. Ha a meghallgatás a bíróságon történik, a bírónak törekednie kell arra, hogy a kérdések feltételekor

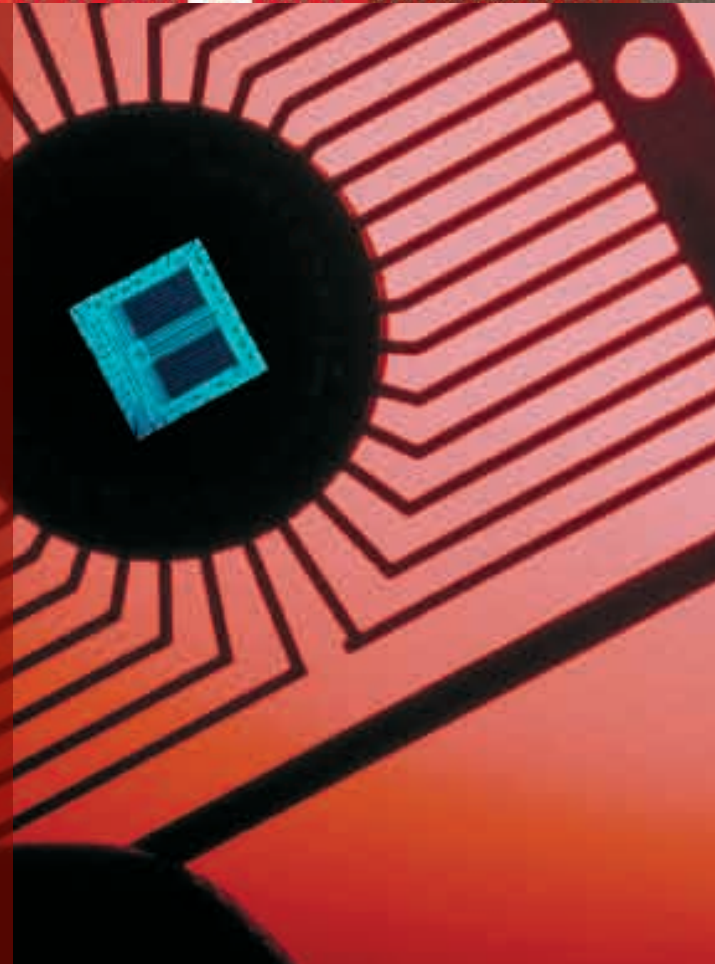
figyelembe vegyék az ügy jellegét, a gyermek korát, valamint az ügy egyéb körülményeit. Minden helyzetben fontos, hogy a gyermek bizalmasan fejezhessenki véleményét.

Alapvető fontosságú – végezze a gyermek kihallgatását akár bíró, akár más tisztviselő –, hogy a meghallgatást végző személy megfelelő képzettséget kapjon például a tekintetben, hogy hogyan lehet a legjobban kommunikálni a gyermekkel, valamint, hogy figyelni kell annak veszélyére, hogy a szülők megpróbálják a gyermeket befolyásolni, és nyomást gyakorolni rá. Amennyiben a meghallgatást helyesen – és megfelelő diszkrécióval – végzik, az lehetővé teheti a gyermek számára, hogy kifejezze saját kívánságait, és felmentse őt a felelősségérzet vagy büntudat alól.

A gyermek meghallgatása – az eljárás típusától és céljától függően – különböző célokat szolgálhat. A felügyeleti jogra vonatkozó eljárásban a cél általában a gyermek számára legmegfelelőbb környezet megtalálása. A gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos esetekben a cél gyakran annak kiderítése, hogy a gyermek miért tiltakozik a visszavétel ellen, és hogy e tiltakozások miért alakultak ki, valamint annak megállapítása, hogy a gyermek veszélyben lehet-e, és ha igen, miért. Ilyen esetekben mindig fennáll annak lehetősége, hogy a szülők megpróbálják befolyásolni a gyermeket.

X. A központi hatóságok és bíróságok közötti együttműködés

53–58. CIKK

A központi hatóságok kulcsfontosságú szerepet fognak játszani a rendelet alkalmazásában. A tagállamoknak legalább egy központi hatóságot kell kijelölniük. Ideális esetben e hatóságok az 1980. évi Hágai Egyezmény alkalmazásával megbízott, már létező hatóságok. Ez összhangot tudna teremteni, és lehetővé tenné a hatóságok számára, hogy a gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó esetekben megszerzett tapasztalataikat felhasználhassák.

A központi hatóságok számára elégséges pénzügyi és humánerőforrást kell nyújtani, hogy feladataikat teljesíteni tudják, továbbá személyzetüknek a rendelet hatálybalépése előtt megfelelő képzést kell kapnia. A modern technológiák alkalmazását ösztönözni kell.

A rendelet előírja, hogy a központi hatóságok hatékonyan integrálódjanak a polgári és kereskedelmi ügyekkel foglalkozó Európai Igazságügyi Hálózatba (Európai Igazságügyi Hálózat), valamint, hogy e hálózaton belül rendszeres kapcsolatban legyenek, hogy megvitassák a rendelet alkalmazását.

A központi hatóságok meghatározott feladatait az 55. cikk sorolja fel. E feladatok magukban foglalják a bíróságok közötti kommunikáció megkönnyítését, amely különösen olyan esetekben válik szükségessé, amikor egy ügyet áttesznek egyik bíróságtól a másikhoz (ld. a III. és VII. fejezetet). Ezekben az esetekben a központi hatóságok a nemzeti bíróságok és a többi tagállam központi hatóságai közötti összekötő elemként fognak szolgálni.

A központi hatóságok egy másik feladata a szülői felelősség gyakorlói közötti megállapodások – például közvetítéssel történő – megkönnyítése. Általános nézet, hogy a közvetítés fontos szerepet játszhat például a gyermek jogellenes elvitelében annak biztosítása érdekében, hogy a gyermek az őt jogellenesen el nem vívó

szülőt a jogellenes elvitelt követően továbbra is láthassa, valamint láthassa az őt jogellenesen elvivő szülőt, miután visszavitték az eredeti eljárás helye szerinti tagállamba. Fontos azonban, hogy a közvetítési eljárást ne használják a gyermek visszavitelének indokolatlan késleltetésére.

A központi hatóságoknak nem kell e feladatokat saját maguknak elvégezniük, hanem más ügynökségeken keresztül is eljárhatnak.

A központi hatóságok együttműködésére vonatkozó követelményekkel párhuzamosan a rendelet megköveteli, hogy különböző célokból az egyes tagállamok bíróságai is működjenek együtt. Bizonyos rendelkezések különös kommunikációs, valamint az információcserére vonatkozó kötelezettséget írnak elő a különböző tagállamok bírásaival szemben az ügyek áttételével (ld. III. fejezet) és a gyermek jogellenes elvitelével (ld. VII. fejezet) összefüggésben.

Ezen együttműködés ösztönzése és megkönnyítése céljából a bírák közötti párbeszédet mind az Európai Igazságügyi Hálózat keretében, mind pedig a tagállamok által szervezett kezdeményezéseken keresztül ösztönözni kell ⁽¹⁾. Az 1980. évi Hágai Egyezmény keretében létrejött, a „kapcsolattartó bírák” informális megállapodásából” származó tapasztalat ezzel összefüggésben tanulságosnak bizonyulhat.

Előfordulhat, hogy néhány tagállam úgy véli, hogy – a rendelet működésének elősegítése érdekében – érdemes kapcsolatot kialakítani a bírák vagy a családi jogra szakosodott bírák között. Az ilyen megállapodások – az Európai Igazságügyi Hálózat keretében – a bírák és a központi hatóságok, valamint a bírák közötti hatékony kapcsolatokhoz vezethetnek, és ezáltal hozzájárulhatnak a rendelet hatálya alá tartozó, szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek gyorsabb megoldásához.

(1) <http://www.europa.eu.int/civiljustice>

XI. A rendelet és a gyermekvédelemről szóló 1996. évi Hágai Egyezmény közötti kapcsolat

61. és 62. cikk

A rendelet alkalmazási köre nagyon hasonló a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. október 19-én kelt hágai egyezmény („az 1996. évi Hágai Egyezmény”) alkalmazási köréhez. Mindkét jogi eszköz tartalmaz a joghatóságra, valamint a szülői felelősséggel kapcsolatos határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályokat.

A mai napig (2005 júniusáig) öt tagállam ratifikálta az egyezményt vagy csatlakozott ahhoz: a Cseh Köztársaság, Lettország, Észtország, Szlovákia, Litvánia és Szlovénia. A többi tagállam – Magyarország és Málta kivételével – már mind aláírták, de még nem ratifikálták az Egyezményt. Az Egyezmény előreláthatóan akkor lép hatályba a tagállamokban, ha azt valamennyien ratifikálták a Közösség érdekében. A két jogi eszköz közötti kapcsolatot a 61. és a 62. cikk szabályozza.

61. és 62. cikk

Annak meghatározása érdekében, hogy egy adott ügyben a rendeletet vagy az egyezményt kell-e alkalmazni, a következőkérdéseket kell megvizsgálni:

■ **(a) Az ügy a rendelet hatálya alá tartozó kérdés-e vonatkozik-e?**

A rendelet a hatálya alá tartozó, tagállamok közötti ügyekben megelőzi az egyezményt. Ebből következően a rendelet elsőbbséget élvez a joghatóságra, elismerésre és végrehajtásra vonatkozó

kérdésekben. Másrésztől a tagállamok között az **alkalmazandó joggal** kapcsolatos kérdésekben az **egyezményt kell alkalmazni**, mivel erre a kérdésre nem terjed ki a rendelet hatálya.

■ **(b) Az érintett gyermek az egyik tagállam területén rendelkezik-e szokásos tartózkodási hellyel?**

Ha a mindkét kérdésre – a) és b) – adandó válasz igen, a rendelet az egyezménnyel szemben elsőbbséget élvez.

■ **(c) Az ügy egy másik tagállam bírósága által hozott határozat elismerésére és/vagy végrehajtására vonatkozik-e?**

A c) kérdéssel azon az alapon kell foglalkozni, hogy a rendelet elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályait kell alkalmazni egy tagállam illetékes bírósága által hozott minden határozat tekintetében. Lényegetlen, hogy az érintett gyermek egy meghatározott tagállam területén él-e vagy sem, mindaddig, amíg ezen állam bíróságai joghatósággal rendelkeznek a kérdéses határozat meghozatalára. Ennélfogva a rendelet elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályait kell valamely tagállam bíróságai által meghozott határozatokra alkalmazni akkor is, ha az érintett gyermek egy olyan harmadik államban él, amely az egyezménynek szerződő fele. A cél közös igazságügyi térség létrehozásának biztosítása,

ami szükségessé teszi, hogy az Európai Unión belül az illetékes bíróságok által meghozott minden határozatot közös szabályok alapján ismerjenek el, és hajtsanak végre.

12. CIKK (4) BEKEZDÉSE

A II. fejezetben leírtak szerint a rendelet 12. cikke korlátozott választási lehetőséget vezet be a fél számára a tekintetben, hogy egy olyan tagállam bíróságát keresse meg, amelyben a gyermek nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, de amelyhez a gyermeket ennek ellenére szoros kötelék fűzi.

Ez a lehetőség nem csak az olyan esetekre korlátozódik, amikor a gyermek egy tagállam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, hanem akkor is alkalmazni kell, ha a gyermek szokásos tartózkodási helye egy olyan harmadik államban van, amely nem szerződő fele az 1996. évi Hágai Egyezménynek. Ez esetben a 12. cikk szerinti joghatóság úgy tekintendő, mint amely a gyermek érdekét legjobban szolgálja, különösen, ha például megállapítják, hogy nincs lehetőség eljárás lefolytatására az adott harmadik államban [12. cikk (4) bekezdése].

Ezzel ellentétben, ha a gyermek olyan harmadik állam területén rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely az egyezmény szerződő fele, az egyezmény szabályait kell alkalmazni.

MELLÉKLET

A házasság felbontására irányuló eljárások az Európai Unióban – A házassági ügyekre vonatkozó szabályok rövid összefoglalása

I Bevezetés

A rendeletnek a házassági ügyekre vonatkozó rendelkezéseit a Brüsszel II Rendeletből gyakorlatilag változatlanul vették át. 2001. március 1-jei hatálybalépése óta a Brüsszel II Rendelettel foglalkozó szakirodalom ezért e rendelet esetében is útmutatóként szolgálhat. A Brüsszel II Rendeletet megelőző 1998. május 28-i egyezményre vonatkozó magyarázó jelentés ezzel összefüggésben például hasznosnak bizonyulhat (*HL C 221., 1998.7.16., 27.o.*).

A rendelet tartalmazza a házasság felbontásával, különválással és a házasság érvénytelenítésével („a házasság felbontása”) kapcsolatos polgári ügyekben a joghatóságra és az elismerésre vonatkozó szabályokat. Hatálya a házassági kötelék felbontására korlátozódik, és a rendeletet nem kell alkalmazni olyan mellékkérdésekre, mint a házasság tulajdonjogi következményei vagy a házasság felbontásának indokai.

II Mely tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal?

A 3. cikk joghatóságra vonatkozó szabálya a joghatóság jogalapjainak teljes rendszerét hozta létre annak meghatározására, hogy melyik tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal. A rendelet pusztán azt a tagállamot határozza meg, amelynek a bíróságai joghatósággal rendelkeznek, de azt a bíróságot nem, amelyik azon a tagállamon belül illetékes. E kérdést a hazai eljárásjog dönti el.

A bíróságnak, amelyikhez a házasság felbontása iránt kérelmet nyújtanak be, a következő elemzést kell elvégeznie:

Rendelkezem joghatósággal a 3–5. cikk szerint?

▶ IGEN

▼ NEM

Egy másik tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal a rendelet (17. cikk) szerint?

▼ IGEN

▼ NEM

Hivatalból megállapítom joghatóságom hiányát (17. cikk)

Amennyiben egy bíróság sem rendelkezik joghatósággal a rendelet szerint, nemzeti jogom értelmében még mindig rendelkezhetem joghatósággal („fennmaradó joghatóság”) (7. cikk)

A joghatóság különböző alternatív jogalapjai

3. cikk

Nincs általános joghatósági szabály a házassági ügyek vonatkozásában. Ehelyett a 3. cikk a joghatóság számos jogalapját felsorolja. E jogalapok alternatívak, ami azt jelenti, hogy nincs közöttük hierarchia.

Az új Brüsszel II Rendelet 3. cikke a joghatóság hét alternatív jogalapját sorolja fel a házasság felbontásával, különválással és a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos ügyekben. E jogalapok egyike sem előzi meg a másikat, és a házastársak azon tagállam bíróságainál nyújthatják be kereseteiket, amelyben:

- (a) szokásos tartózkodási helyük van, vagy
- (b) legutóbbi szokásos tartózkodási helyük volt, amennyiben egyikük még mindig ott tartózkodik, vagy
- (c) bármelyik fél szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik – közös kérelem esetén –, vagy
- (d) az alperes szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy
- (e) a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, ha a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább egy évig ott tartózkodott, vagy
- (f) a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, amennyiben a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább hat hónapig ott tartózkodott, és e tagállam állampolgára, vagy
- (g) amelynek mindkét házastárs állampolgára [az Egyesült Királyság és Írország esetében mindkét házastárs ott rendelkezik „domicile”-l (lakóhellyel)].

A jogalapok kizárólagosak abban az értelemben, hogy az a házastárs, aki egy tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy aki egy tagállam polgára, [vagy aki az Egyesült Királyságban vagy Írországban rendelkezik „domicile”-l (lakóhellyel)] egy másik tagállamban csak a rendelet alapján perelhető.

Példa:

Egy férfi, aki A. tagállam állampolgára, házastársa egy B. tagállambeli állampolgárságú nőnek. A pár C. tagállamban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. Néhány év elteltével házasságuk megromlik, és a feleség válni akar. A pár a 3. cikk értelmében csak a C. tagállam bíróságai előtt nyújthatja be válókeresetét, azon az alapon, hogy ott rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel. A feleség nem keresheti meg B. tagállam bíróságait azon az alapon, hogy ezen állam állampolgára, mivel a 3. cikk a házastársak közös állampolgárságát követeli meg.

A 12. cikk megállapodásra vonatkozó szabálya előírja, hogy a rendelet értelmében a házasság felbontása, különválás vagy a házasság érvénytelenítése iránti kérelemmel megkeresett bíróság az adott kérelemmel összefüggő, szülői felelősségre vonatkozó ügyekben is joghatósággal rendelkezik, ha bizonyos feltételek teljesülnek (ld. II. fejezet 2. c) pontja).

III Mi történik, ha az eljárást két tagállamban is megindítják?

19. CIKK (1) BEKEZDÉS

Ha egy bíróságot a rendelet 3. cikke szerint megkerestek, és az megállapította joghatóságát, a többi tagállam bíróságai már nem rendelkeznek joghatósággal, és minden további kérelmet el kell utasítaniuk. A perfüggősségi („*lis pendens*”) szabály célja a jogbiztonság biztosítása, valamint a párhuzamos keresetek és összeegyeztethetetlen határozatok elkerülése.

A 19. cikk (1) bekezdésének megszövegezését kissé módosították a Brüsszel II Rendelet 11. cikke (1) és (2) bekezdéséhez képest. A változtatást azért vezették be, hogy a lényeg érintetlenül hagyása mellett egyszerűsítsék a szöveget.

A 19. cikk (1) bekezdése két esetre vonatkozik:

- (a) ugyanarra a tárgyra vonatkozó és ugyanazon jogalappal kapcsolatos eljárást különböző tagállamok bíróságai előtt indítottak; vagy
- (b) nem ugyanazon jogalappal kapcsolatos, de egymással „összefüggő” eljárásokat különböző tagállamok bíróságai előtt indítottak.

Folyamatábrák

Átmeneti rendelkezések (64. cikk)	9. o.
A gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradása (9. cikk)	19. o.
Áttétel alkalmasabb bírósághoz (15. cikk)	27. o.
Joghatóság a gyermek jogellenes elvitele esetén (10. cikk)	39. o.
A gyermek visszavitele (11. cikk)	43. o.
Eljárás a gyermek jogellenes elvitele esetén	49. o.

Fotók

14. oldal: Pawel Wyndis

28. oldal: Olivier Pollet

32. oldal: Vera Berard, Cindy Kalamajka

36. oldal: Adrian Y., Bob Smith

56. oldal: Andy Stafiniak

Útmutató az új Brüsszel II Rendelet alkalmazásához

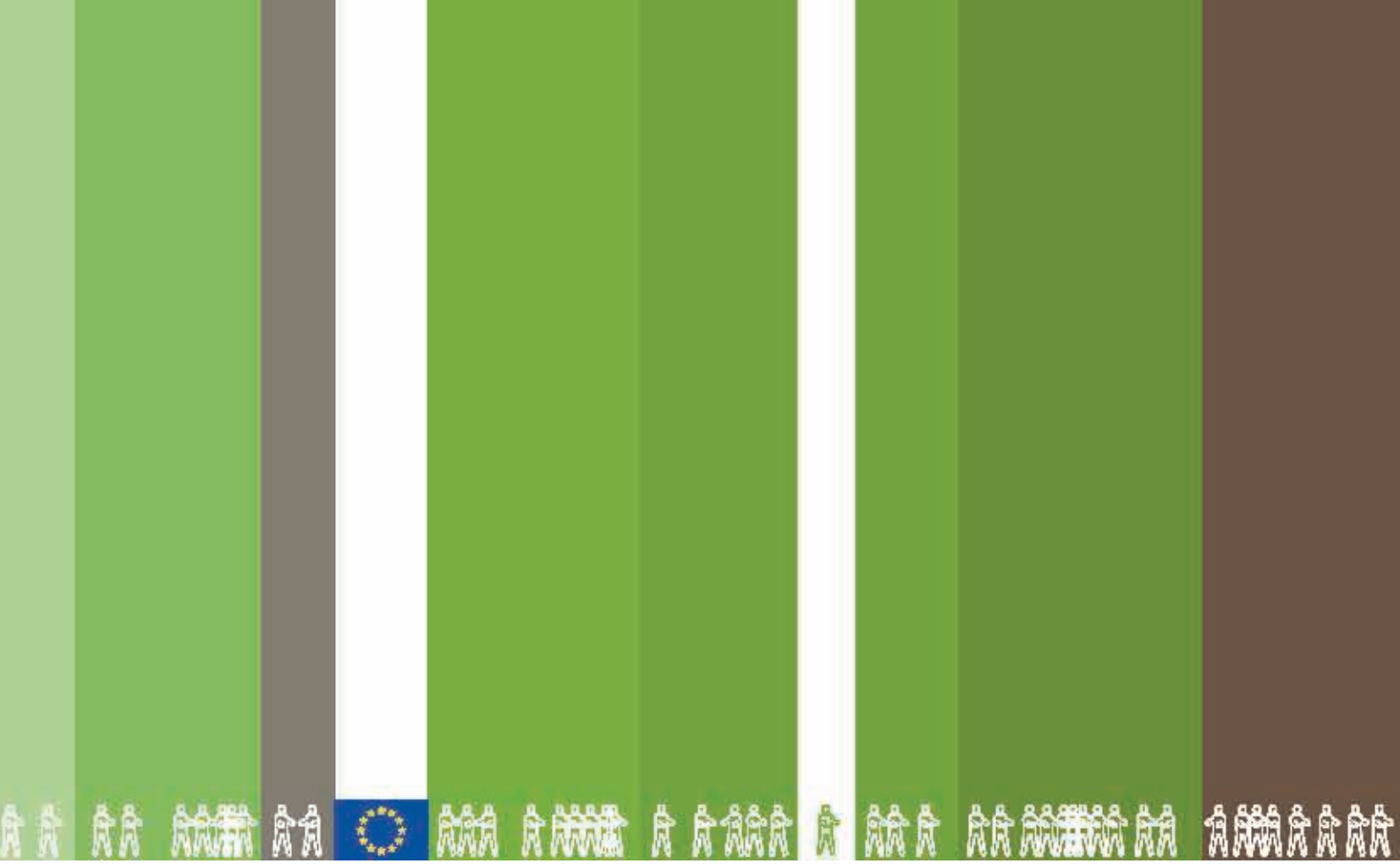
(a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet)

© Európai Közösségek, 2005

Másolat készítése a forrás megjelölésével megengedett.

Nyomtatás Belgiumban 2005 októberben

Fehér klórmentes papírra nyomtatva.

www.europa.eu.int/civiljustice